

Bestemmingsplan / Plan-MER

Buitengebied Opsterland

Passende Beoordeling in het kader van de Natuur-
beschermingswet 1998, artikel 19j

projectnummer 257372
concept
18 oktober 2013

Opdrachtgever

Gemeente Opsterland
Postbus 10.000
9244 ZP Beetsterzwaag

datum vrijgave

18 oktober 2013

beschrijving revisie 00

concept

goedkeuring

B. Fit

vrijgave

E. Koomen

Colofon

Datum van uitgave:

23 augustus 2013

Contactadres:

Tolhuisweg 57
8443 DV HEERENVEEN
Postbus 24
8440 AA HEERENVEEN

Copyright © 2013

Ingenieursbureau Oranjewoud B.V.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de auteurs.

Inhoud

blz.

1	Inleiding	2
1.1	Aanleiding.....	2
1.2	Doel en vraagstelling.....	2
2	Het voorgenomen Bestemmingsplan Buitengebied	4
2.1	Beschrijving plangebied	4
2.2	Uitgangspunten voor het voorgenomen bestemmingsplan.....	4
3	Natura 2000-gebieden.....	9
3.1	Te beschouwen Natura 2000-gebieden	9
3.2	Van Oordt's Mersken	10
3.3	Wijnjeterper Schar	11
3.4	Bakkeveense Duinen.....	13
3.5	Deelen	14
3.6	Sneekerveergebied	16
3.7	Alde Feanen	18
3.8	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	21
3.9	Fochterloërveen.....	23
4	Selectie van effecten voor nadere uitwerking	26
4.1	Agrarische bedrijven	26
4.2	Ontwikkelingsmogelijkheden wonen	32
4.3	Recreatie en overige ontwikkelingsmogelijkheden	32
4.4	Conclusie relevante effecten	33
5	Nadere beschouwing stikstofdepositie	34
5.1	Achtergronddepositie	34
5.2	Ecologische gevolgen	36
5.3	Ontwikkelingsmogelijkheden bestemmingsplan Buitengebied Opsterland.....	36
5.4	Programmatische aanpak stikstof.....	37
5.5	Cumulatie	39
6	Conclusies en aanbevelingen	40
6.1	Conclusies	40
6.2	Aanbevelingen	40

Bronnen 42

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De gemeente Opsterland is voornemens het bestemmingsplan Landelijk Gebied, daterend van 1990, te actualiseren. Het geldende bestemmingsplan heeft op een aantal onderdelen zijn actualiteit verloren. Dit geldt voor zowel het beleid dat ten grondslag ligt aan het plan als voor de feitelijk in het plan opgenomen situatie en bijbehorende regelingen. Dit is voor het gemeentebestuur van Opsterland aanleiding geweest om te besluiten tot het opstellen van een nieuw bestemmingsplan voor het buitengebied.

De Nota van Uitgangspunten, en de juridische vertaling daarvan, vormen de onderlegger van dit bestemmingsplan. Samen met het voorontwerpbestemmingsplan vormde deze Nota de basis voor de Notitie Reikwijdte en Detailniveau die als uitgangsdokument fungeert voor deze Passende Beoordeling.

1.2 Doel en vraagstelling

Omdat in de gemeente en in de directe omgeving een aantal Vogel- en Habitatrichtlijngebieden (Natura 2000-gebieden) ligt en significant negatieve effecten niet bij voorbaat uit te sluiten zijn, moet op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 voor het bestemmingsplan nader onderzoek in de vorm van een Passende Beoordeling worden uitgevoerd. Dit volgt uit artikel 19j van de Natuurbeschermingswet 1998, en de daaraan gerelateerde artikelen (zie kader).

Het doel van deze Passende Beoordeling is: *het in beeld brengen of het bestemmingsplan Buitengebied Opsterland negatieve effecten heeft of kan hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van de Natura 2000-gebieden in de omgeving van het plangebied van het bestemmingsplan*. En of deze negatieve effecten significant zijn.

Natuurbeschermingswet, 1998, Artikel 19j

1. Een bestuursorgaan houdt bij het nemen van een besluit tot het vaststellen van een plan dat, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, met uitzondering van de doelstellingen, bedoeld in artikel 10a, derde lid, voor een Natura 2000-gebied, de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in dat gebied kan verslechteren of een significant verstorend effect kan hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen, ongeacht de beperkingen die terzake in het wettelijk voorschrift waarop het berust, zijn gesteld, rekening
 - a. met de gevolgen die het plan kan hebben voor het gebied, en
 - b. met het op grond van artikel 19a of artikel 19b voor dat gebied vastgestelde beheerplan voor zover dat betrekking heeft op de instandhoudingsdoelstelling, met uitzondering van de doelstellingen, bedoeld in artikel 10a, derde lid.
2. Voor plannen als bedoeld in het eerste lid, die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een Natura 2000-gebied maar die afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, maakt het bestuursorgaan alvorens het plan vast te stellen een Passende Beoordeling van de gevolgen voor het gebied waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstelling, met uitzondering van de doelstellingen, bedoeld in artikel 10a, derde lid, van dat gebied.
3. In de gevallen, bedoeld in het tweede lid, wordt het besluit, bedoeld in het eerste lid, alleen genomen indien is voldaan aan de voorwaarden, genoemd in de artikelen 19g en 19h.
4. De Passende Beoordeling van deze plannen maakt deel uit van de ter zake van die plannen voorgeschreven milieueffectrapportage.
5. De verplichting tot het maken van een Passende Beoordeling bij de voorbereiding van een plan als bedoeld in het tweede lid geldt niet in gevallen waarin het plan een herhaling of voortzetting is van een plan of project ten aanzien waarvan reeds eerder een Passende Beoordeling is gemaakt, voor zover de Passende Beoordeling redelijkerwijs geen nieuwe gegevens en inzichten kan opleveren omtrent de significante gevolgen van dat plan.
6. Het eerste tot en met derde lid en het vijfde lid zijn van overeenkomstige toepassing op projectbesluiten als bedoeld in artikel 1.1, eerste lid, onderdeel f, van de Wet ruimtelijke ordening.

In de Passende Beoordeling wordt de volgende vraag beantwoord:

Kunnen de ontwikkelingen die het voorgenomen bestemmingsplan mogelijk maakt, gelet op de instandhoudingsdoelstelling voor de relevante Natura 2000-gebieden, de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in die gebieden verslechteren of een significant verstorend effect hebben op de soorten waarvoor de gebieden zijn aangewezen?

Het is vervolgens aan de gemeente om te bepalen, hoe deze gevolgen in acht kunnen worden genomen. De Passende Beoordeling kan hiervoor wel suggesties doen.

Deze Passende Beoordeling is ingedeeld in twee onderdelen. Na een beschrijving van het bestemmingsplan (hoofdstuk 2) en van de te beschouwen Natura 2000-gebieden (hoofdstuk 3) wordt in eerste instantie (hoofdstuk 4) nagegaan of activiteiten waarop het bestemmingsplan zich richt negatieve gevolgen kunnen hebben voor de instandhoudingsdoelstelling van natuurgebieden binnen en in de omgeving van het plan-gebied van het bestemmingsplan Opsterland. Vervolgens (hoofdstuk 5) wordt ingezoomd op het onderdeel stikstofdepositie, aangezien dat onderdeel in deze situatie de meeste impact heeft en de meeste aandacht verdient. Daarbij wordt ook ingegaan op de vraag of de gevolgen als significant moeten worden beschouwd.

Vogel- en Habitatrichtlijn, Natura 2000

De Europese Vogelrichtlijn (vastgesteld in 1979) heeft tot doel alle in het wild levende vogelsoorten, hun eieren, nesten en leefgebieden en de bescherming van trekvogels wat hun broed-, rui- en overwinteringgebieden betreft en rustplaatsen in hun trekzones. De richtlijn kent twee sporen: algemeen geldende regels voor de bescherming van de soorten, die overal van toepassing zijn en de instelling (door de lidstaten) van speciale beschermingszones (de 'Vogelrichtlijngebieden') voor vogelsoorten die bijzonder kwetsbaar zijn. Na 1979 is de richtlijn nog diverse malen aangepast, maar hij is nog altijd van kracht.

In 1992 werd de Vogelrichtlijn aangevuld met de Habitatrichtlijn. De Habitatrichtlijn draagt bij aan het waarborgen van de biologische diversiteit door het in stand houden van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna. Van zowel typen habitats als van soorten dieren en planten zijn lijsten opgesteld die in het kader van de richtlijn beschermd dienen te worden. Ook in deze richtlijn kunnen de genoemde sporen worden onderscheiden: enerzijds de algemene bescherming van bepaalde soorten, anderzijds de aanwijzing van speciale beschermingszones (de 'Habitatrichtlijngebieden').

De speciale beschermingszones vormen samen een samenhangend Europees netwerk van natuurgebieden, dit netwerk wordt aangeduid als Natura 2000. Gezamenlijk vormen deze gebieden de hoeksteen voor behoud en herstel van biodiversiteit.

In Nederland zijn de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn vertaald in de Flora- en faunawet (voor de soortbescherming) en in de Natuurbeschermingswet 1998 (voor de bescherming van de Natura 2000-gebieden).

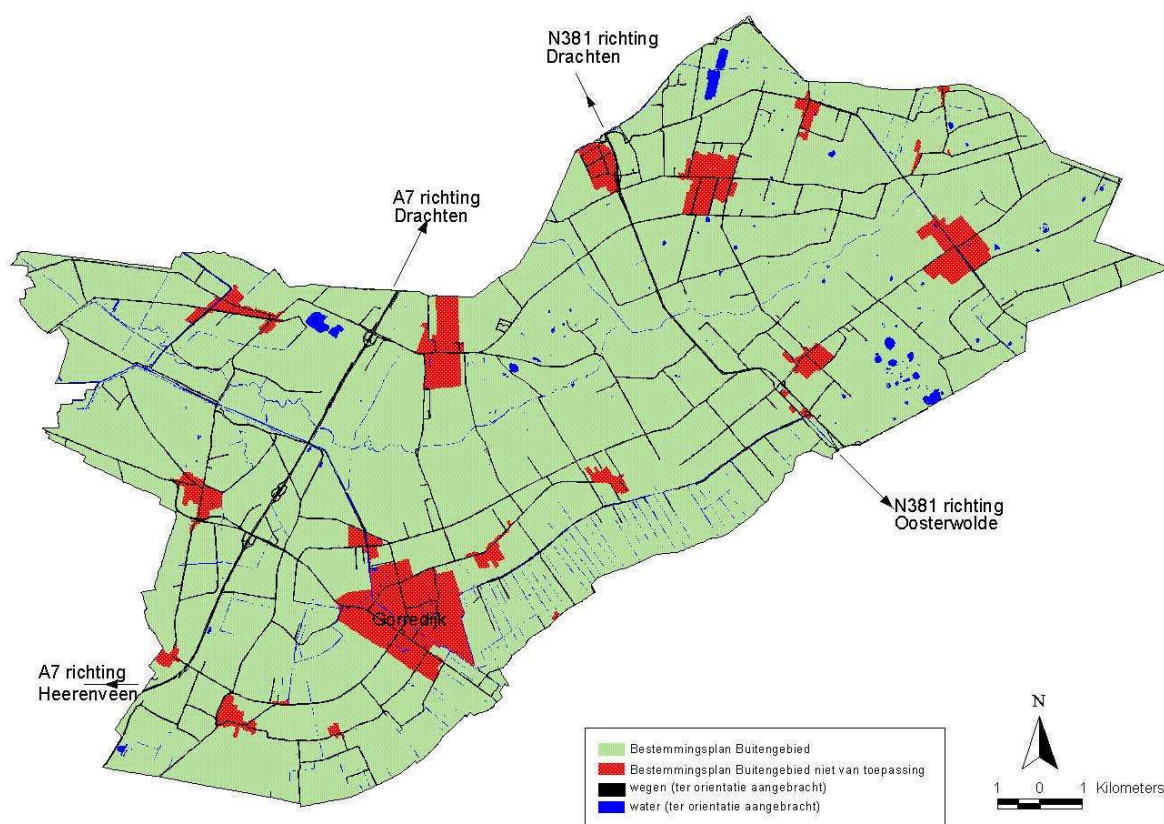
De aanwijzing van de vogelrichtlijngebieden is in het algemeen definitief. Voor de meeste Habitatrichtlijngebieden zijn de definitieve aanwijzingen nog niet tot stand gekomen. De bepalingen in de Natuurbeschermingswet 1998 omtrent het uitvoeren van een Passende Beoordeling zijn voor zowel de definitief als de niet definitief aangewezen gebieden van toepassing. De voorliggende Passende Beoordeling is gebaseerd op de Ontwerp Aanwijzingsbesluiten van de betreffende gebieden.

2 Het voorgenomen Bestemmingsplan Buitengebied

2.1 Beschrijving plangebied

De gemeente Opsterland ligt in de provincie Fryslân. Het plangebied omvat het buitengebied dat wordt begrensd (van noord "rechtsom" naar west) door de gemeentegrens met de buurgemeenten Smallingerland, Marum, Leek, Ooststellingwerf, Heerenveen en Boarnsterhim.

In figuur 2.1 is het plangebied van het bestemmingsplan Buitengebied Opsterland aangegeven.

Figuur 2.1: Plangebied bestemmingsplan Buitengebied Opsterland.

Het plangebied sluit vrijwel geheel aan bij het bestemmingsplangebied 'Landelijk Gebied 1990'. De regeling uit dit plan, dat dateert uit 1990, is op 3 juni 2013 overgenomen in de Beheersverordening Buitengebied, die op dit moment de vigerende ruimtelijke regeling biedt. De beheersverordening heeft de eerdere regelingen overgenomen.

2.2 Uitgangspunten voor het voorgenomen bestemmingsplan

Het voorgenomen bestemmingsplan zal het ruimtelijk kader bieden voor diverse functies en hun ontwikkelingsmogelijkheden. Hieronder worden de uitgangspunten samengevat. Voor nadere informatie wordt verwezen naar de Toelichting Voorontwerp bestemmingsplan Buitengebied Opsterland.

1. Agrarische bedrijven

Het voorgenomen bestemmingsplan biedt uitbreidingsmogelijkheden voor agrarische bedrijven. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen grondgebonden agrarische activiteiten (zoals melkveehouderij) en niet-grondgebonden agrarische activiteiten (intensieve veehouderij). Er wordt tevens onderscheid gemaakt tussen volwaardige agrarische bedrijven (groter dan 70 NGE) en niet-volwaardige agrarische bedrijven (kleiner dan 70 NGE). In het bestemmingsplan wordt geen nieuwvestiging van agrarische bedrijven toegestaan.

In onderstaande tabel is de regeling voor de agrarische bestemming op hoofdlijnen weergegeven:

Tabel 2.1: Hoofdlijnen mogelijkheden agrarische bestemming

	Grondgebonden		Niet-grondgebonden (intensieve veehouderij)
	volwaardig (> 70 NGE)	niet-volwaardig (< 70 NGE)	
Bouwvlak bij recht	bouwvlak = 1,5 ha.	conform huidige bestemmingsplan (ca. ≤ 1 ha.)	conform feitelijke situatie
Uitbreiding bouwvlak	afwijkingsbevoegdheid tot max. 2 ha., wijzigingsbevoegdheid tot max. 3 ha.	wijzigingsbevoegdheid tot max. 2 ha.	max. 500 m ² buiten bouwvlak bouwen
nevenactiviteiten	intensieve veehouderij tot max. 250 m ²		
	boerderijwinkel		
	via afwijkingsbevoegdheid: • paardenhouderij • niet agrarische bedrijvigheid • Bêd & Brochje • recreatieappartementen • lichte horeca • kleinschalig kamperen • maatschappelijke/recreatieve activiteiten		
serrestallen/boogstallen	bouwen na afwijking bouwregels		
mestvergister	oprichten ten behoeve van agrarische bedrijven (eigen mest) op het bouwperceel		

Uitgangspunt bij deze Passende Beoordeling is dat er geen dieren bijkomen binnen de gemeente Opsterland. Op grond van een analyse van de landbouwontwikkeling wordt geconcludeerd dat vanwege de grondgebondenheid van de agrarische sector er hoegenaamd geen uitbreidingsmogelijkheden bestaan (zie paragraaf 2.2 in het MER). Uitbreiding van bedrijven kan feitelijk alleen plaatsvinden door het stopzetten (of overnemen) van andere bedrijven. Schaalvergroting leidt dan tot de noodzaak om grotere bouwpercelen per bedrijf mogelijk te maken. Overigens betekent een bedrijfsbeëindiging niet automatisch dat ook meer dieren op een ander bedrijf gehouden kunnen worden (en daardoor een toename van de ammoniak emissie). Het spreekt voor zich dat brongerichte maatregelen, zoals de introductie van bijvoorbeeld emissiearme stallen, wel de mogelijkheid openlaat voor meer dieren zonder dat dit gepaard gaat met een toename van de ammoniakuitstoot. De "bottom line" is dus dat saldering mogelijk is, bijvoorbeeld bij bedrijfsbeëindiging, maar dat dit niet gepaard mag gaan met een toename van de totale emissie. Wel zal op grond van de ontwikkelruimte binnen de PAS (Programmatie Aanpak Stikstof), die naar verwachting in januari 2014 van kracht wordt, per geval worden beoordeeld in hoeverre dat een verruiming van de veestapel toestaat.

In de bebouwingsbepalingen zijn mogelijkheden opgenomen voor het verruimen van de maten van bebouwing, zoals een grotere goothoogte en het bouwen vóór de voorgevel van de bedrijfswoning.

Bij recht kent het plan ook de mogelijkheid om een mestvergistingsinstallatie op te richten op of aansluitend aan een bestaand bouwperceel.

Via wijzigingsbevoegdheden bestaat de mogelijkheid na bedrijfsbeëindiging diverse functies in de agrarische bebouwing te realiseren. Dit is noodzakelijk, omdat door de schaalvergroting in de agrarische sector agrarische bedrijfspercelen vrijkomen. De vrijkomende agrarische bebouwing kan gebruikt worden voor:

- een kwekerij
- wonen
- een woonboerderij (alleen bij oorspronkelijke boerderijen)
- een zorgboerderij
- een niet-agrarisch bedrijf (milieucategorie 1, 2 en beperkt 3.1)
- horeca (lichte categorieën)
- paardenhouderij.

Voor kwekerijen (agrarische bedrijven gericht op het voortbrengen van producten door middel van het teelen van bomen, heesters of andere siergewassen en op de groothandel in deze producten) is een aparte agrarische bestemming opgenomen. Voor deze bedrijven zijn de uitbreidingsmogelijkheden beperkter, evenals de afwijkings- en wijzigingsbevoegdheden.

2. Wonen

De voor wonen bestemde percelen zijn voorzien van de bestemming wonen, waarbij de grenzen van de bestemming aansluiten bij de topografische situatie, wat in sommige gevallen betrekkelijk grote woonbestemmingen oplevert. In de planregels is daarom aangegeven waar bebouwing binnen de bestemming mag worden gerealiseerd. Bij vervanging van bestaande woningen geldt dat de oppervlakte van woningen niet meer dan 150 m² mag bedragen, dan wel ten hoogste de bestaande oppervlakte. Nieuwbouw van woningen is niet toegestaan in het bestemmingsplan. Wel kan een agrarische bestemming voor een bouwvlak worden omgezet in een woonbestemming.

Naast de bestemming wonen zijn ook de bestemmingen wonen-woonboerderij en wonen-woonwagendstandplaats opgenomen in het bestemmingsplan. De woonwagendstandplaats is opgenomen voor gebouwen die in zijn geheel of in delen kunnen worden verplaatst en is gericht op het consolideren van de bestaande situatie. De bestemming voor woonboerderij is opgenomen voor alle voormalige boerderijen die geen bedrijfsbestemming meer hebben, maar die in het veld nog herkend worden als boerderij. Deze boerderijen dragen bij aan het landschap als herkenbare elementen daarin en hebben daarom extra bouw- en gebruiksmogelijkheden, zoals bij recht het realiseren van b&B & broche. De regeling voor bijgebouwen is gelijk aan die voor reguliere woningen. Met een omgevingsvergunning kan afgeweken worden van de gebruiksregels en kunnen in pandige recreatieappartementen, kleinschalige campings of bedrijvigheid worden toegestaan. Daarbij gelden dezelfde voorwaarden als voor de afwijkingsbevoegdheid binnen de woonbestemming.

De bouwmaten zijn afgestemd op het type woning dat algemeen voorkomt in het plangebied: één bouwlaag met kap. Van deze maatvoering kan alleen afgeweken worden indien de bestaande maten reeds groter zijn. Onder voorwaarden zijn ook bijzondere bouwvormen toegestaan. Het woonpand moet dan wel qua schaal passend zijn in de kavel- en bebouwingsstructuur. Ook landschappelijke en stedenbouwkundige karakteristieken van de naaste omgeving dienen in acht genomen te worden. Een eventuele extra inhoud van het hoofdgebouw kan in mindering worden gebracht op het toegestane oppervlak voor aan- en bijgebouwen.

Naast het wonen zijn enkele kleinschalige bedrijfsmatige nevenactiviteiten aan huis toegestaan, alsmede het hobbymatig houden van vee. Onder voorwaarden is een afwijkingsbevoegdheid opgenomen voor het realiseren van kleinschalige campings en niet-zelfstandige bewoning van vrijstaande bijgebouwen in het kader van mantelzorg. Daarbij mag geen onevenredige aantasting van het ruimtelijk beeld (landschapselementen), de gebruiksmogelijkheden van aangrenzende gronden en de verkeersveiligheid plaatsvinden.

3. Recreatie

Binnen de gemeente zijn diverse verblijfsrecreatieve functies te vinden. De locatie en omvang zijn bepalend voor het toekennen van de bestemming en gebruiks- en bebouwingsmogelijkheden. Voor nieuw op te richten toeristisch-recreatieve voorzieningen wordt het beleidskader gehanteerd dat neergelegd is in de notitie Kansen benutten. Binnen de daarin gegeven uitgangspunten biedt de gemeente kansen voor uitbreiding en vestiging van verblijfsrecreatieve functies. Verder stimuleert de gemeente routegebonden recreatie en dagrecreatie. Dit komt terug in het bieden van ruimte voor de volgende nevenactiviteiten bij agrarische bedrijven: paardenhouderij, niet-agrarische bedrijvigheid, Bêd & Brochje, inpandige recreatie-appartementen, verkoop van streekproducten, lichte horeca-activiteiten, kleinschalig kamperen en maatschappelijke/recreatieve activiteiten. Het overgrote deel van deze functies is mogelijk met een omgevingsvergunning ten behoeve van afwijking van de gebruiksregels. Het aanleggen van voet- en fietspaden, ruitpaden of mountainbikeroutes is toegestaan binnen de bestemmingen 'Natuur' en 'Bos' maar er dient wel een omgevingsvergunning voor aangevraagd te worden.

In het bestemmingsplan is nieuwe vestiging van campings, kampeerboerderijen en recreatiecomplexen met maximaal 50 woningen niet mogelijk gemaakt¹. Wel is voor de reguliere kampeerterreinen een uitbreidingsmogelijkheid opgenomen tot 200 kampeerplaatsen. In het MER wordt ingegaan op de ontwikkelingen in de recreatiesector in de achterliggende periode en de inschatting van de ontwikkelingen in de nieuwe planperiode.

Bij alle agrarische bouwvlakken is het mogelijk een kleinschalig kampeerterrein te realiseren. Gezien de ontwikkeling van het aantal kleinschalige kampeermiddelen in de afgelopen jaren is een sterke toename daarvan echter niet te verwachten.

4. Niet-agrarische bedrijvigheid

Bestaande niet-agrarische bedrijven zijn bestemd als bedrijf en bestaande bedrijfsactiviteiten zijn, mits leegaal, zonder meer toegelaten. Het beleid is erop gericht om niet ieder bedrijf te beperken tot de bestaande activiteit. Ook andere activiteiten, voor zover die beperkt milieuhinderlijk zijn en daarom ook in een gewone woonbuurt kunnen worden toegelaten, kunnen in het buitengebied toelaatbaar worden geacht. Daarbij worden de milieucategorieën uit de publicatie Bedrijven en milieuzonering (2009) van de VNG gebruikt. Bestaande bedrijven in een categorie anders dan 1 of 2, zijn door middel van een aanduiding concreet aangewezen. Bouwmogelijkheden voor niet-agrarische bedrijven zijn beperkt.

Het in de Notitie Paardenhouderij opgenomen toetsingskader aangaande het toestaan van hobbymatige en bedrijfsmatige paardenhouderij is in het bestemmingsplan verder uitgewerkt. Agrarische vormen van paardenhouderij, zoals een paardenfokkerij hebben de bestemming 'Agrarisch' gekregen. Andere vormen van paardenhouderij zijn specifiek bestemd middels een aanduiding binnen de bestemming 'Bedrijf'.

5. Natuur en landschap

In het kader van het bestemmingsplan zijn de volgende vier deelgebieden onderscheiden (uit Ontwerpbestemmingsplan):

- Beekdal- en zandrug cultuurlandschap van de Boorne/Alddijp,
- De hoogveenontginningsgebieden rond de Schoterlandse Compagnonsvaart, de Drachtster Compagnonsvaart en de Opsterlandse Compagnonsvaart,
- Grootschalige planmatige verveningen en droogmakerijen. De veenpolders: 6^e en 7^e veendistrict en de Groote Veenpolder,
- De jonge veen- en heideontginningen Voorwerkersveld, 'woeste grond Koningsdiep', Mandeveld en Duurswoude.

¹ In eerste instantie was deze mogelijkheid wel geboden, maar deze uitbreidingsmogelijkheid wordt uit het bestemmingsplan verwijderd.

De karakteristieken van deze deelgebieden worden in de verschillende bestemmingen door middel van maatregelen beschermd. De vertaling vanuit het nieuwe cultuurhistorische onderzoek vindt plaats in het ontwerpbestemmingsplan.

In verband met de plannen omtrent het Ald Dijk/Koningsdiep voor het hermeanderen van de beek en natuurontwikkeling is een ontheffingsprocedure opgenomen. Het gebied waarbinnen de gehele ontwikkeling van dit project is opgenomen is bestemd als natuur. De beek zelf is bestemd als water.

De wijken en hoofdvaarten (veenlandschap) zijn aangeduid als water en het dempen ervan is aan regels gebonden. Daarmee wordt het behouden van de landschappelijke structuur beoogd. Dit geldt ook voor de houtwallen. Op deze wijze wordt ook het verkavelingstype behouden.

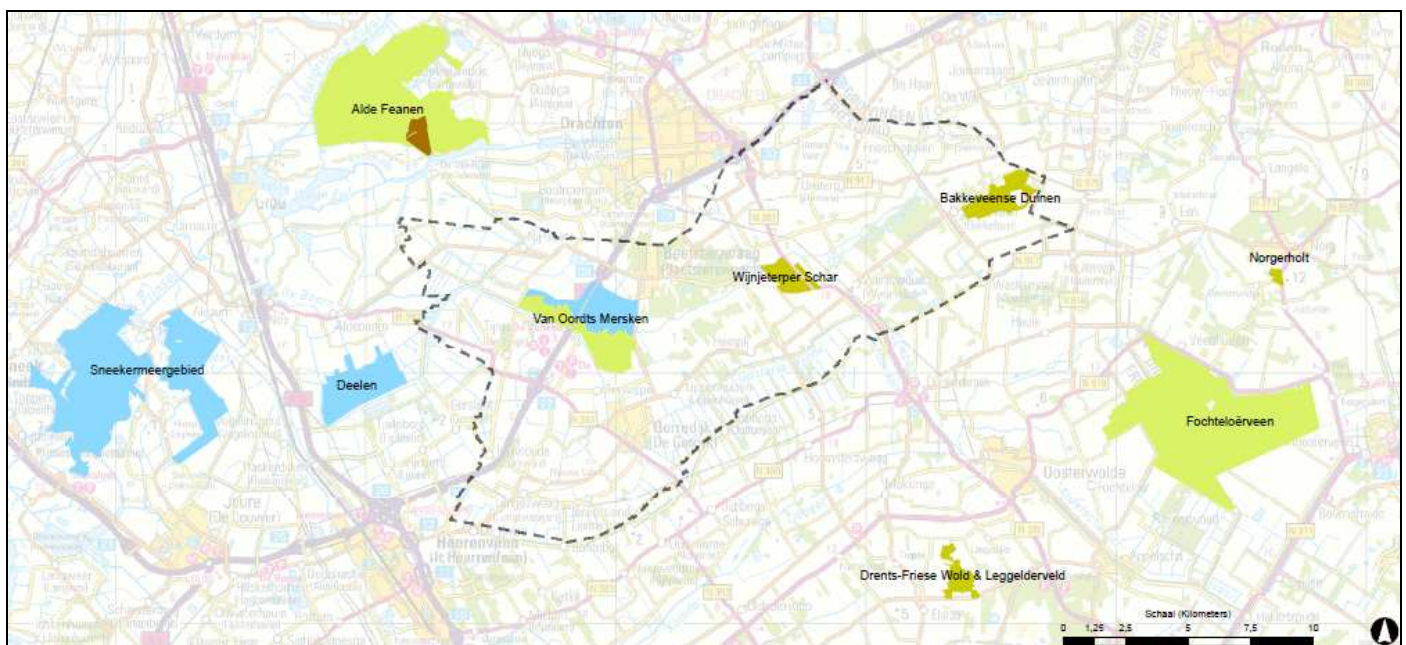
Dobben en pingo's zijn historische en/of natuurlijke waarden die niet nadrukkelijk aan één van de landchapstypen gebonden zijn. Deze waarden zijn bestemd als 'Natuur'. Verder zijn natuurgebieden uit vigerende plannen overgenomen met de bestemming 'Natuur' en zijn gebieden die volgens het gebiedsplan zijn aangewezen als natuurgebied of die als kerngebied zijn aangewezen in de EHS en in eigendom zijn van natuurbeschermingsorganisaties eveneens bestemd als 'Natuur'. Voor het foerageergebied van ganzen en weidevogels wordt een aanduiding opgenomen. Op die wijze wordt het realiseren van recreatieve paden en dergelijke in deze gebieden uitgesloten.

3 Natura 2000-gebieden

3.1 Te beschouwen Natura 2000-gebieden

In deze Passende Beoordeling wordt voor de Natura 2000-gebieden in de omgeving van het plangebied ingegaan op de vraag of er negatieve effecten kunnen optreden. Met name voor de gevolgen van stikstofdepositie op daarvoor gevoelige habitats en leefgebieden van soorten, is de vraag hoe ver de effecten uitstrekken niet zomaar te beantwoorden. Er is uitgegaan van een grens van 10 km rond het plangebied. Dit is een grens die ook gehanteerd wordt bij agrarische bedrijven in de Programmatische aanpak stikstof (PAS)² en geadviseerd wordt door de Commissie voor de milieueffectrapportage.

Binnen die afstand van 10 km komen (delen van) het Natura 2000-gebied Van Oordt's Mersken, Wijnjeterper Schar, Bakkeveense Duinen, Alde Feanen, Deelen, Sneekerveergebied, Drents-Friese Wold & Leggelderveld en het Fochterloërveen voor (zie figuur 3-1).

Figuur 3.1: Ligging Natura 2000-gebieden in (de nabijheid van) het plangebied.

² Overigens wordt in het beheerplan Wijnjeterperschar rekening gehouden met agrarische bedrijven in een straal van 2 kilometer om het Natura 2000-gebied.

Alle gebieden zijn definitief aangewezen in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn.

In figuur 3-2 is de begrenzing van dit Natura 2000-gebied aangegeven, waarbij het blauwe gedeelte betrekking heeft op de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied en het groene gedeelte op de aanwijzing als zowel Vogel- als Habitatrichtlijngebied. Het gebied ligt binnen de gemeentegrenzen van Opsterland.

Van Oordt's Mersken ligt in de benedenloop van de Boorne (of Koningsdiep) op de overgang van zandgronden naar laagveen en op de overgang van de laterale gradiënt van het beekdal. Het terrein kent een kleinschalige afwisseling van diverse typen grasland en moerassen. Het gebied is vooral van belang vanwege de aanwezige blauwgraslanden, daarnaast komen Dotterbloemhooilanden en Grote zeggenvegetaties voor. Het laagste deel is een belangrijke ganzenpleisterplaats. Het gebied is van enig belang als broedgebied voor soorten van kruidenrijke graslanden (paapie) (bron: Ministerie van EZ).

3.2.3 Instandhoudingsdoelen

Het gebied Van Oordt's Mersken is definitief aangewezen in het kader van de Vogelrichtlijn en deels ook in het kader van de Habitatrichtlijn. De instandhoudingsdoelstellingen ten aanzien van habitattypen, habitatsoorten en broedvogels geven de doelen die voor het gebied gelden weer. Deze zijn in tabel 3-1 opgenomen.

Tabel 3.1: Instandhoudingsdoelen Habitat- en Vogelrichtlijngebied Van Oordt's Mersken (bron: min. EZ)

Habitattypen	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit	Doelstelling populatie	Draagkracht
Vochtige heiden (hogere zandgronden)	=	>		
*Heischrale graslanden	>	>		
Blauwgraslanden	>	>		
Habitatsoorten	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit	Doelstelling populatie	Draagkracht
Grote modderkruiper	=	=	=	
Kleine modderkruiper	=	=	=	
Broedvogels	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit	Doelstelling populatie	Draagkracht (paren)
Kemphaan	>	>		10
Paapje	>	>		5
Niet-broedvogels				
Kolgans	=	=		5.000
Brandgans	=	=		4.200
Smient	=	=		6.400

= Behoudsdoelstelling

> Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling

* Prioritair doel

Kernopgave voor het gebied bestaat uit het ontwikkelen van kleinschalige mozaïeken van heischrale graslanden en blauwgraslanden met andere beekdalgraslanden en met vochtige heiden (hogere zandgronden) op de beekdalflank t.b.v. herpetofauna en insecten.

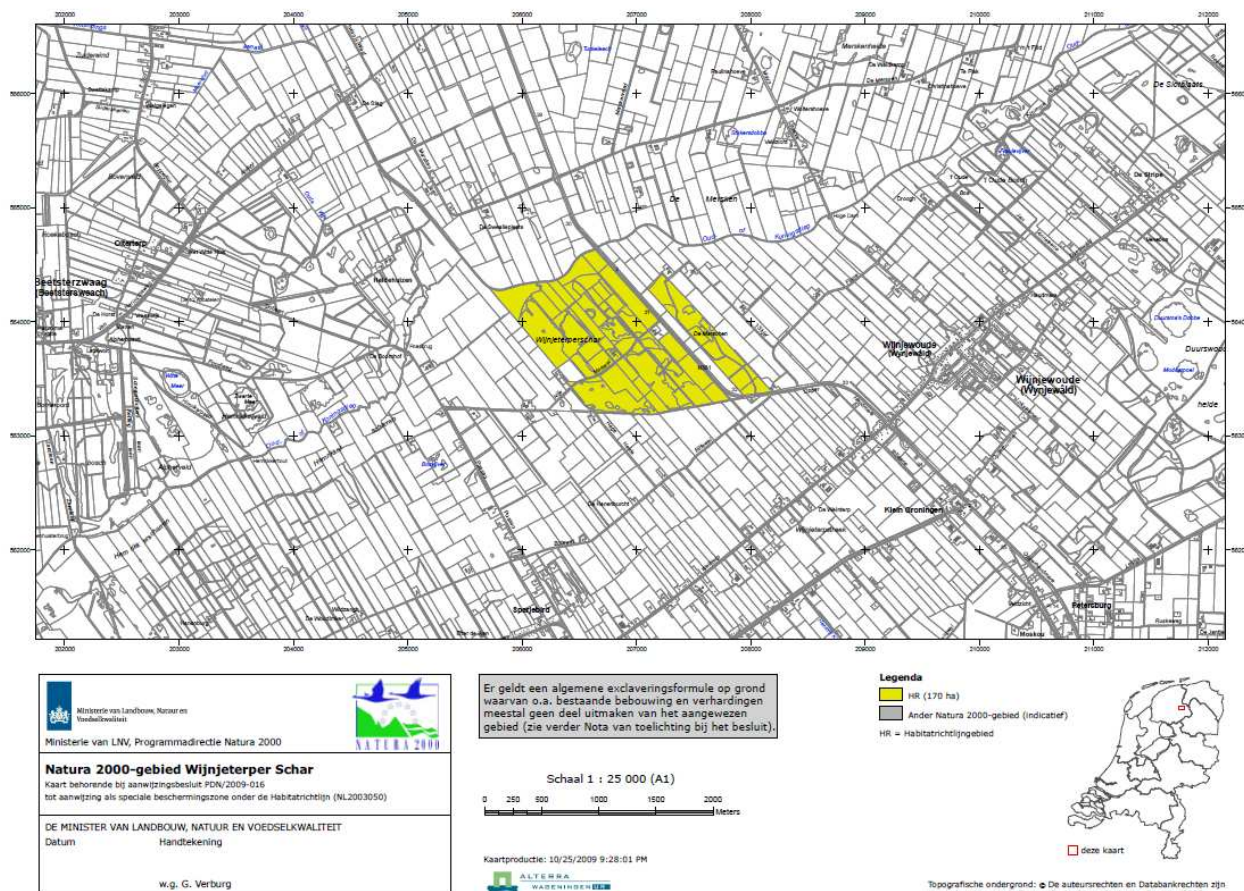
In de tabel zijn tevens de Habitat- en Vogelrichtlijnsoorten opgenomen. Voor deze soorten kan de gevoeligheid voor stikstof afgeleid worden aan de hand van onder andere hun leef/groeihabitat (Grontmij, 2011; Alterra, 2012). Strikt genomen ontbreekt een toetsingsnorm in het toetsingskader van stikstofbelasting ten aanzien van de groeiplaats of het leefgebied. De toetsing van effecten op deze soorten kan echter parallel lopen aan de toetsing van de stikstofgevoelige habitattypen.

3.3 Wijnjeterper Schar

3.3.1 Begrenzing

In Figuur 3.3 is de begrenzing van dit Habitatrichtlijngebied weergegeven. Het gebied ligt binnen de gemeentegrenzen van Opsterland.

Natura 2000-gebied #16 Wijnjeterper Schar

Figuur 3.3: Begrenzing Habitatrichtlijngebied Wijnjeterper Schar (bron: Ministerie van EZ).

3.3.2 Globale beschrijving

Het Wijnjeterperschar is een heidegebied in de middenloop van de laaglandbeek de Boorne (of Koningsdiep). Het grootste deel van het gebied bestaat uit een reliëfrijk dekzandlandschap, waarin leem dagzoomt. Langs de beek ligt een smal veengebied. In het zandgebied ligt een groot aantal laagten. In de laagten in de keileem hebben zich beekeerdgronden gevormd, waar het aanwezige blauwgrasland aan gebonden is. Karakteristiek in het gebied zijn daarnaast droge en natte heide, heischraal grasland en kleine zeggenmoerassen. Lokaal komt dotterbloemhooiland voor. De graslanden worden afgewisseld met vochtige bossen. Door het reliëf en de verschillende bodemsoorten zijn veel natuurlijke gradiënten tussen de vegetatietypen aanwezig.

3.3.3 Instandhoudingsdoelen

Het hele Natura 2000-gebied Wijnjeterper Schar is definitief aangewezen in het kader van de Habitatrichtlijn. De instandhoudingsdoelstellingen ten aanzien van habitattypen geven de doelen die voor het gebied gelden weer. Deze zijn in Tabel 3.2 opgenomen.

Kernopgave bestaat uit herstel van de kwaliteit en uitbreiding van het areaal van heischrale graslanden en blauwgraslanden en het ontwikkelen van kleinschalige mozaïeken van heischrale graslanden en blauwgraslanden met andere beekdalgraslanden en met vochtige heiden (hogere zandgronden) op de beekdalflank t.b.v. herpetofauna en insecten.

Tabel 3.2: Instandhoudingsdoelen Habitat- en Vogelrichtlijngebied Wijneterper Schar.

Habitattypen	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit	Draagkracht
Vochtige heiden (hogere zandgronden)	=	>	
Droge heiden	=	=	
*Heischrale graslanden	>	>	
Blauwgraslanden	=	>	
Pioniervegetaties met snavelbiezen	=	=	

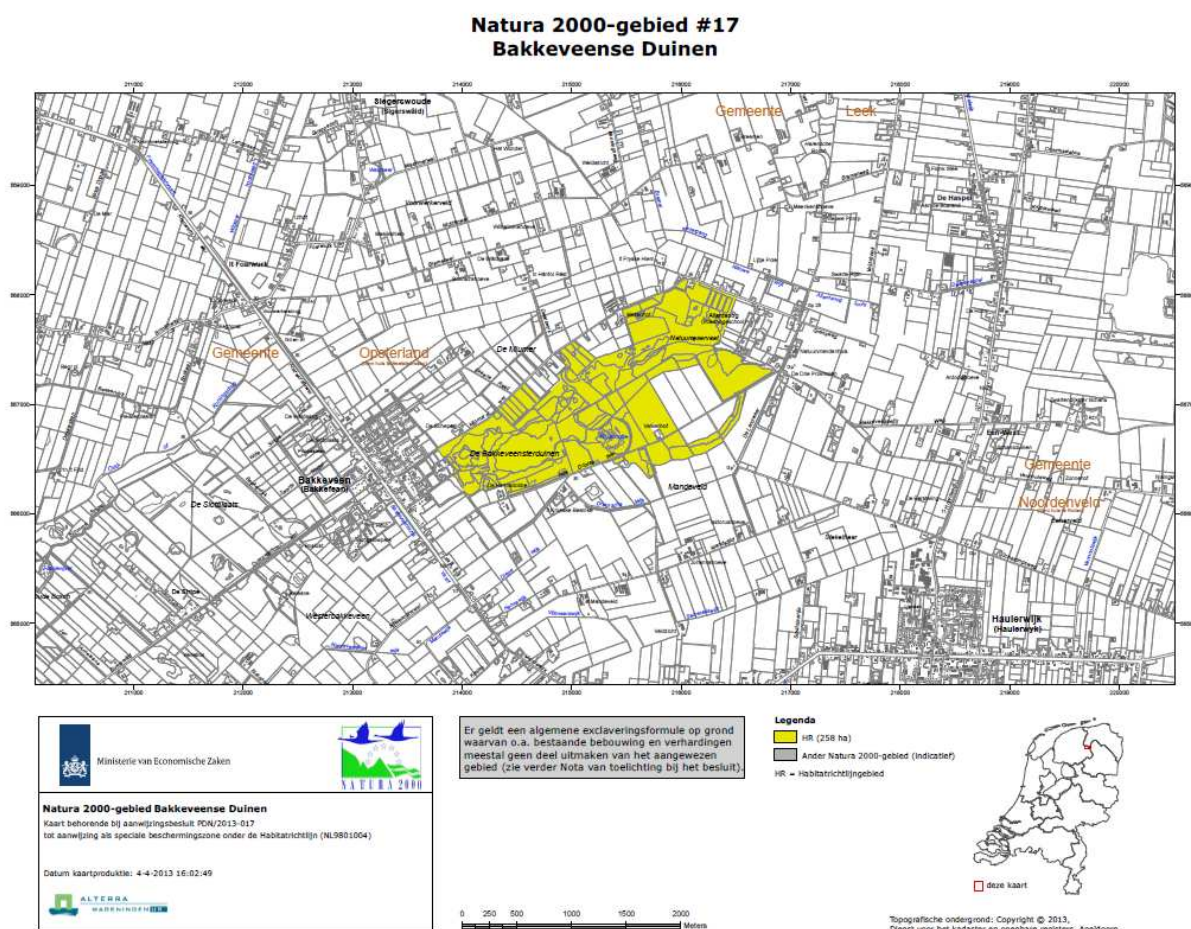
= Behoudsdoelstelling

> Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling

3.4 Bakkeveense Duinen

3.4.1 Begrenzing

In Figuur 3.4 is de begrenzing van dit Habitatrichtlijngebied weergegeven. Het gebied ligt binnen de gemeentegrenzen van Opsterland.

Figuur 3.4: Begrenzing Habitatrichtlijngebied Bakkeveense Duinen (bron: Ministerie van EZ).

3.4.2 *Globale beschrijving*

Bakkeveense Duinen bestaat uit een gevarieerd gebied met een aantal bos- en heideterreinen, graslanden en enkele landgoederen in het dal van de Boorne (of Koningsdiep), en diverse bebossingen in het afgegraven veengebied rondom Ureterp. In dit plaatselijk sterk geaccidenteerd stuifzandterrein liggen uitgestrekte kraaiheidebegroeiingen als een deken over de duinen en zure vennen. Plaatselijk zijn ook struikheidebegroeiingen aanwezig. Open zand en pioniergraslanden van stuifzand nemen een ondergeschikte plaats in. De bossen op het terrein bestaan vooral uit aangeplante en spontaan opgeslagen grove dennenbegroeiingen.

3.4.3 *Instandhoudingsdoelen*

Het Natura 2000-gebied Bakkeveense Duinen is definitief aangewezen in het kader van de Habitatrichtlijn. De instandhoudingsdoelstellingen ten aanzien van habitattypen geven de doelen die voor het gebied gelden weer. Deze zijn in Tabel 3.3 opgenomen.

Tabel 3.3: Instandhoudingsdoelen Habitatrichtlijngebied Bakkeveense Duinen.

Habitattypen	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit
Stuifzandheiden met struikhei	=	=
Binnenlandse kraaiheidebegroeiingen	=	=
Zandverstuivingen	=	=
Zure vennen	=	=
Vochtige heiden (hogere zandgronden)	=	=

= Behoudsdoelstelling

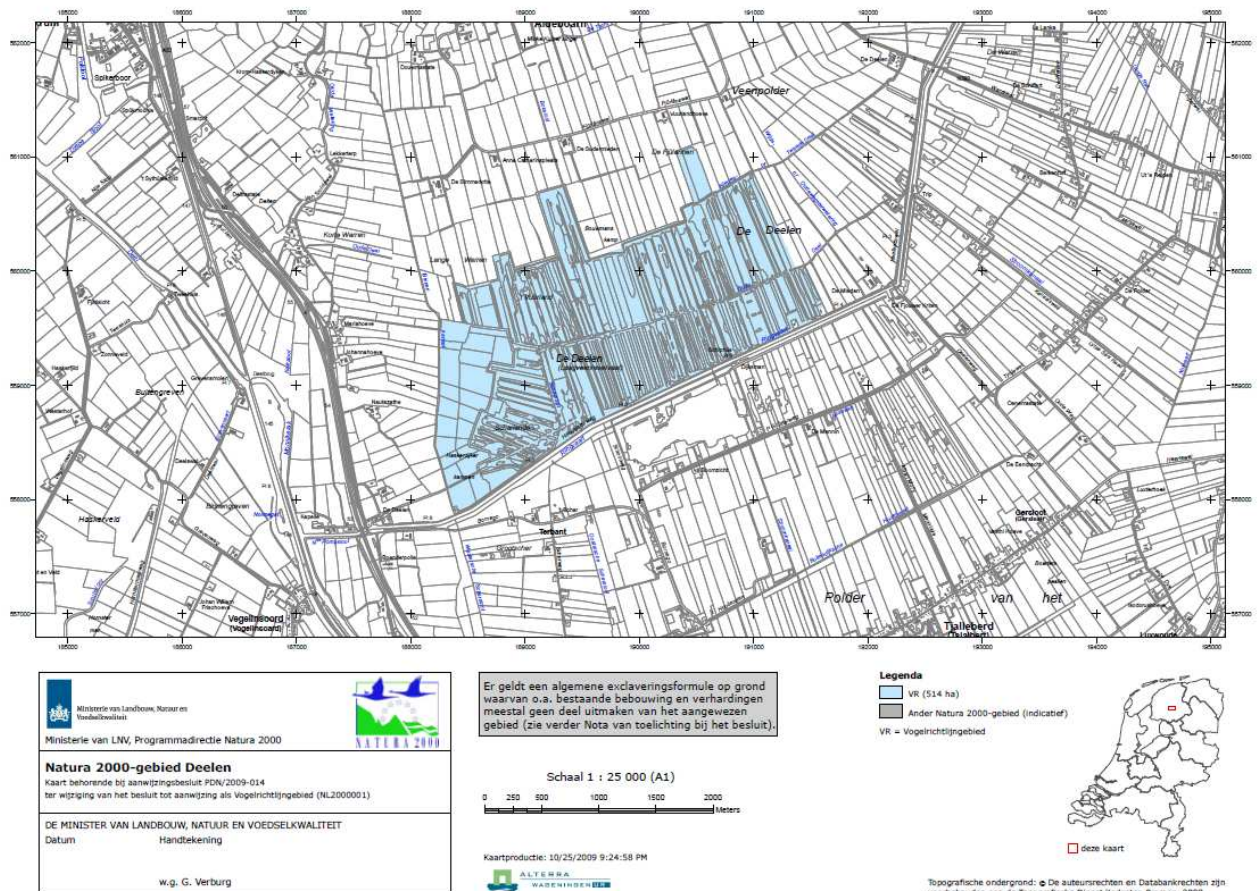
Kernopgave voor het Natura 2000 landschap Hogere Zandgronden (een verzameling van meerdere Natura 2000-gebieden met eenzelfde landschapstype) is vergroting van het areaal stuifzandheiden met struikhei, binnenlandse kraaiheidebegroeiingen, droge heiden en zandverstuivingen én verbeteren van de kwaliteit door vergroting van de variatie in structuur en ontwikkeling van geleidelijke overgangen met bos, mede t.b.v. vogelsoorten als duinpieper, korhoen, nachtzwaluw, draaihal en tapuit. Voor het Natura 2000-gebied Bakkeveense Duinen geldt in dit kader een behoudsdoelstelling.

3.5 *Deelen*

3.5.1 *Begrenzing*

In Figuur 3.5 is de begrenzing van dit Vogelrichtlijngebied weergegeven. Het gebied ligt buiten de gemeentegrenzen van Opsterland.

Natura 2000-gebied #14 Deelen

Figuur 3.5: Begrenzing Vogelrichtlijngebied Deelen

3.5.2 Globale beschrijving

Het gebied de Deelen vormt één van de weinige overgebleven restanten van een omvangrijk complex van laagveenmoerassen en petgatenlandschappen, dat in de vroegere eeuwen noordwest Overijssel en het Lage Midden van Fryslân besloeg. Het is een laagveengebied in de vroegere benedenloop van de Boorne (of Koningsdiep), dat bestaat uit een stelsel van petgaten, rietland, struweel en graslandvegetaties, waarvan plaatselijk schraallanden. De petgaten zijn betrekkelijk jong. In de Deelen is namelijk pas vanaf het begin van de 20^e eeuw met vervenen begonnen. Het gebied heeft daardoor zijn huidige karakter en aanzien gekregen. Er wordt nog steeds veen gewonnen. In het kader van natuurontwikkeling worden ook petgaten gegraven. Als gevolg van deze activiteit ontstond een moerasgebied met een groot oppervlak aan ondiep open water. Daardoor zijn in de successiereeks van open water naar land verschillende stadia aanwezig.

3.5.3 Instandhoudingsdoelen

Het Natura 2000-gebied Deelen is definitief aangewezen in het kader van de Vogelrichtlijn. De instandhoudingsdoelen voor (niet-)broedvogels geven de doelen die voor het gebied gelden weer. Deze zijn in tabel 3.4 opgenomen.

Tabel 3.4: Instandhoudingsdoelen Deelen.

Habitatsoorten	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit	Doelstelling populatie	Draagkracht
Gestreepte waterroofkever (complementair)	>	>	>	
Meervleermuis (complementair)	=	=	=	
Broedvogels	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit	Doelstelling populatie	Draagkracht (paren)
Roerdomp	=	=		5
Purperreiger	=	=		5
Bruine kiekendief	>	>		5
Zwarte stern	>	>		50
Rietzanger	=	=		200
Niet-broedvogels				
Grote zilverreiger	=	=		40
Kolgans	=	=		17.600
Grauwe gans	=	=		480
Brandgans	=	=		9.900
Smient	=	=		1.700
Slobeend	=	=		80
Nonnetje	=	=		20

= Behoudsdoelstelling

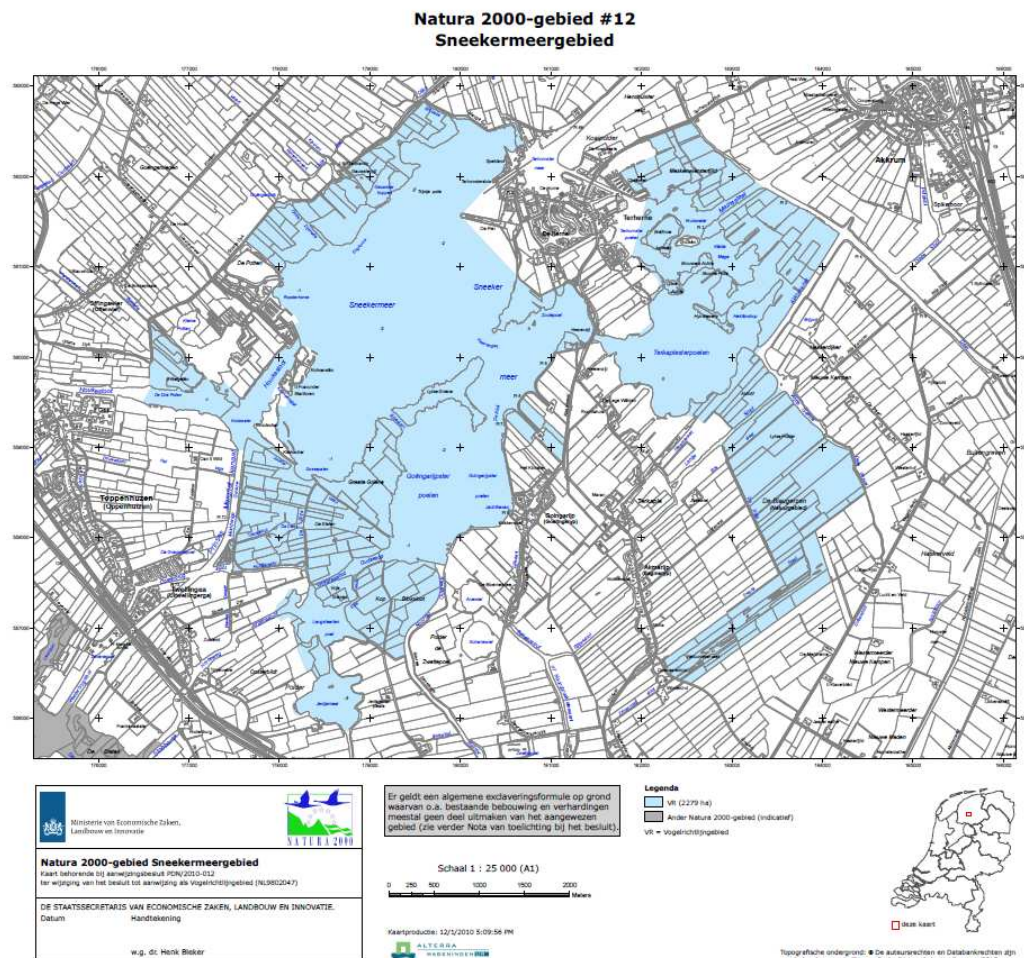
> Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling

Voor de Habitat- en de Vogelrichtlijnsoorten kan de gevoeligheid voor stikstof afgeleid worden aan de hand van onder andere hun leefhabitats (Grontmij, 2011, Alterra, 2012). Strikt genomen ontbreekt een toetsingsnorm in het toetsingskader van stikstofbelasting ten aanzien van de groeiplaats of het leefgebied. De toetsing van effecten op deze soorten kan echter parallel lopen aan de toetsing van de stikstofgevoelige habitattypen.

3.6 Sneekermeergebied

3.6.1 Begrenzing

In Figuur 3.6 is de begrenzing van het Vogelrichtlijngebied Sneekermeergebied weergegeven. Dit gebied ligt buiten de gemeentegrenzen van Opsterland.

Figuur 3.6: Begrenzing Vogelrichtlijngebied Sneekermeeergebied

3.6.2 Globale beschrijving

Sneekermeer, Goëngarijsterpoelen, Terkaplesterpoelen en Akmarijp zijn historisch en geomorfologisch te beschouwen als één gebied. Het gebied kan worden gekenschetst als een vrijwel open landschap. Kenmerkend voor het centrale merengebied in Fryslân is de afwisseling tussen grotere en kleinere wateroppervlakken, omgeven door kades en rietkragen en zoetwatermoerassen en uitgestrekte graslandpolders. De waterdiepte varieert overwegend tussen de 1 en 2 meter. In het gebied komen diverse eilandpolders voor. Aan het begin van de jaartelling moet het Lage Midden van Fryslân, waar dit gebied deel van uit maakt, hebben bestaan uit uitgestrekte zeggenmoerassen en moerasbossen. Vanaf ongeveer de tiende eeuw werd het gebied op kleine schaal in gebruik genomen. Hoewel in de loop van deze eeuw vele duizenden hectares door bemaling en bekading tot winterpolder zijn omgevormd, komen in het gebied nog relatief veel boezemlanden en zomerpolders voor. Veel boezemlanden liggen hier nog hoog genoeg om 's zomers via slootjes en greppels vrij op de boezem te kunnen afwateren.

3.6.3 Instandhoudingsdoelen

Het Natura 2000-gebied Sneekermeeergebied is definitief als Vogelrichtlijngebied aangewezen. De instandhoudingsdoelen voor habitatsoorten en (niet-)broedvogels geven de doelen die voor het gebied gelden weer. Deze zijn in tabel 3.5 opgenomen.

Tabel 3.5: Instandhoudingsdoelen Sneekermeergebied.

Habitatsoorten	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit	Doelstelling populatie	Draagkracht
*Noordse Woelmuis	>	>	>	
Meervleermuis (complementair)	=	=	=	
Broedvogels	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit	Doelstelling populatie	Draagkracht (paren)
Porseleinhoen	=	=		2
Kwartelkoning	=	=		2
Kemphaan	>	>		20
Rietzanger	=	=		370
Niet-broedvogels				60
Kleine rietgans	=	=		580
Kolgans	=	=		1.400 foer/ 91.800 slaap
Brandgans	=	=		740 foer/ 60.300 slaap
Smient	=	=		5.900
Krakeend	=	=		220
Wintertaling	=	=		890
Wilde eend	=	=		1.500
Slobeend	=	=		150
Meerkoet	=	=		1.700
Goudplevier	=	=		520
Kievit	=	=		3.500
Kemphaan	=	=		960 foer/5.200 slaap
Grutto	=	=		110 foer/970 slaap
Wulp	=	=		1.000

= Behoudsdoelstelling

> Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling

* Prioritair doel

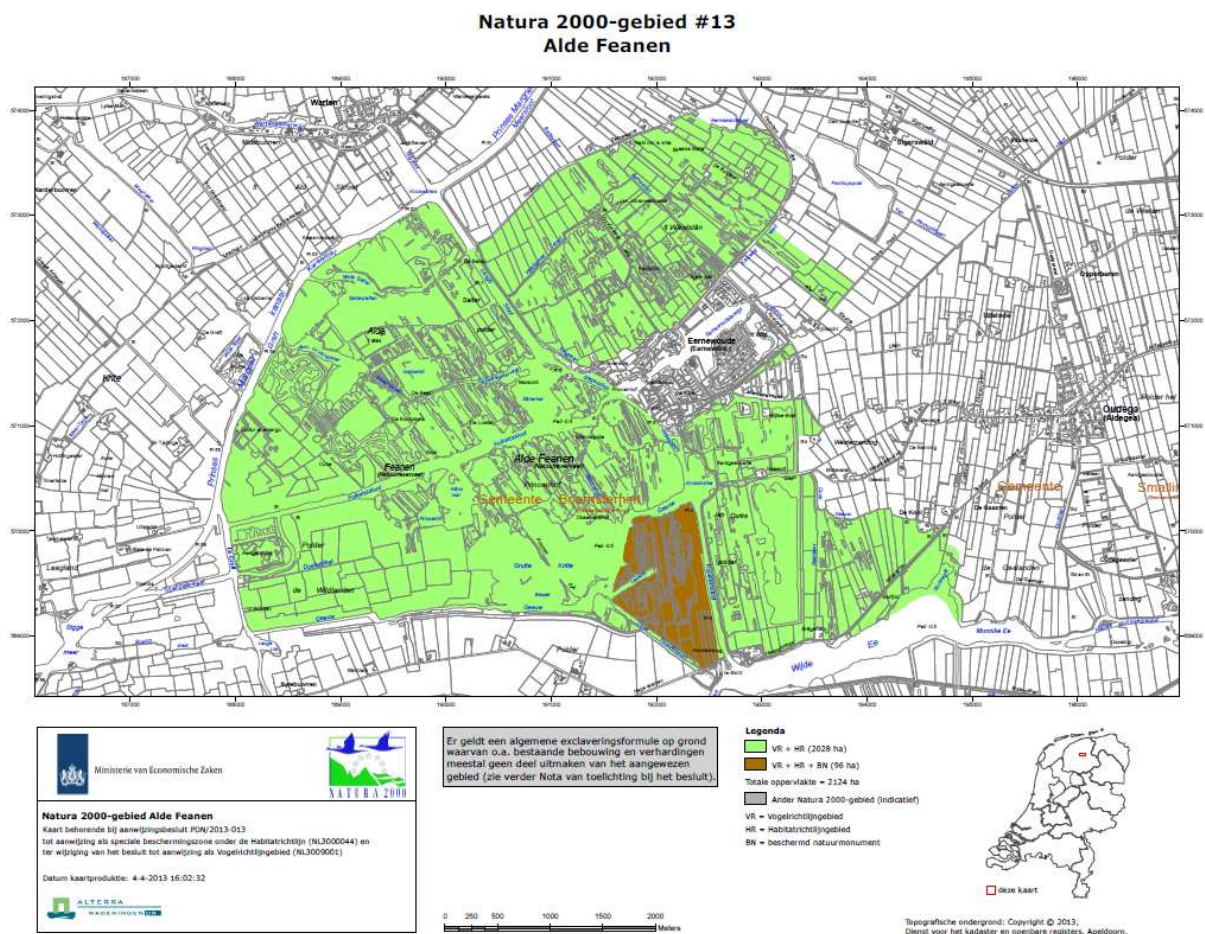
Kernopgaven hebben betrekking op landschappelijke samenhang en interne compleetheid (Meren en moerassen), plas - dras situatie en rui- en rustplaatsen.

Strikt genomen ontbreekt een toetsingsnorm in het toetsingskader van stikstofbelasting ten aanzien van de groeiplaats of het leefgebied van soorten. De toetsing van effecten op deze soorten kan echter parallel lopen aan de toetsing van de stikstofgevoelige habitattypen.

3.7 Alde Feanen

3.7.1 Begrenzing

In Figuur 3.7 is de begrenzing van het Vogel- en Habitatrichtlijngebied Alde Feanen weergegeven. Het gebied ligt buiten de gemeentegrenzen van Opsterland. Een gedeelte van het gebied is ook aangewezen als Beschermd Natuurmonument (zie het bruine gedeelte in Figuur 3.7).

Figuur 3.7: Begrenzing Vogelrichtlijngebied Alde Feanen

3.7.2 Globale beschrijving

De Alde Feanen (Oude Venen) is een deels vergraven en ontgonnen laagveengebied. Het is één van de weinige overgebleven restanten van een omvangrijk complex van laagveenmoerassen en petgatenlandschappen. De vervening kwam hier in de tweede helft van de 17e eeuw goed op gang. Het gebied is deels kleinschalig (petgaten en legakkers) en deels grootschalig (plassen) verveend. Rond 1900 kwam er een einde aan de turfwinning en vervening. In het begin van de 20^e eeuw werd er door de bevolking op verschillende plaatsen geprobeerd veeteelt te bedrijven door het inpolderen en bemalen van petgatengebieden. De huidige situatie is vooral het resultaat van het na de vervening opgetreden verlandingsproces. Landschappelijk wordt het gebied gekenmerkt door moerasvegetaties, omgeven door zomerpolders en boezemlanden en doorsneden door tal van watergangen. Het gebied bestaat uit open water, rietlanden, laagveenverlandingsmoeras, moerasbos en schrale graslanden op restveen. De petgaten, die vaak verscholen liggen tussen riet en moerasbossen, verkeren in diverse stadia van verlanding. In deze petgaten komt dikwijls drijftilvorming (vorming van drijvende matten van planten) voor. Op andere plaatsen is de verlanding wat verder voortgeschreden in de richting van een trilveen of blauwgrasland. In de meeste petgaten is na beëindiging van het rietmaaibeheer een elzenbroekbos tot ontwikkeling gekomen. Het gebied is in 2007 met 48 ha uitgebreid in het kader van een LIFE-project ten behoeve van o.a. de noordse woelmuis.

3.7.3 Instandhoudingsdoelen

Het gebied is definitief als Vogel- en Habitatrichtlijn aangewezen. De instandhoudingsdoelen voor habitat-typen en -soorten en (niet-)broedvogels geven de doelen die voor het gebied gelden weer. Deze zijn in tabel 3.6 opgenomen.

Tabel 3.6: Instandhoudingsdoelen Alde Feanen.

Habitattypen	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit	Doelstelling populatie	Draagkracht
Meren met krabbenscheer en fontein-kruiden	=	>		
Vochtige heiden (laagveengebied)	>	>		
Blauwgraslanden	=	>		
Overgangs- en trilvenen (veenmosriet-landen)	>	>		
*Galigaanmoerassen	=	=		
*Hoogveenbossen	>	>		
Habitatsoorten	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit	Doelstelling populatie	Draagkracht
Bittervoorn	=	=	=	
Grote modderkruiper	=	=	=	
Kleine modderkruiper	=	=	=	
Rivierdonderpad	=	=	=	
Meervleermuis	=	=	=	
*Noordse woelmuis	>	>	>	
Broedvogels	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit	Doelstelling populatie	Draagkracht (paren)
Aalscholver	=	=		910
Roerdomp	=	=		6
Purperreiger	>	>		20
Bruine kiekendief	>	>		20
Poseleinhoen	>	>		15
Kemphaan	=	=		10
Zwarte stern	>	>		60
Snor	=	=		40
Rietzanger	=	=		800
Niet-broedvogels				
Aalscholver	=	=		60
Kolgans	=($\leq$)	=		2.700
Grauwe gans	=($\leq$)	=		280
Brandgans	=($\leq$)	=		430 foer/6.100 slaap
Smient	=($\leq$)	=		2.700
Krakeend	=	=		120
Wintertaling	=	=		140
Slobeend	=	=		140
Tafeleend	=	=		90
Kuifeend	=	=		470
Nonnetje	=	=		30
Grutto	=	=		90 foer/880 slaap

= Behoudsdoelstelling

> Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling

=($\leq$) 'ten gunste van' formulering

* Prioritair doel

De kernopgave voor het gebied bestaat eruit dat:

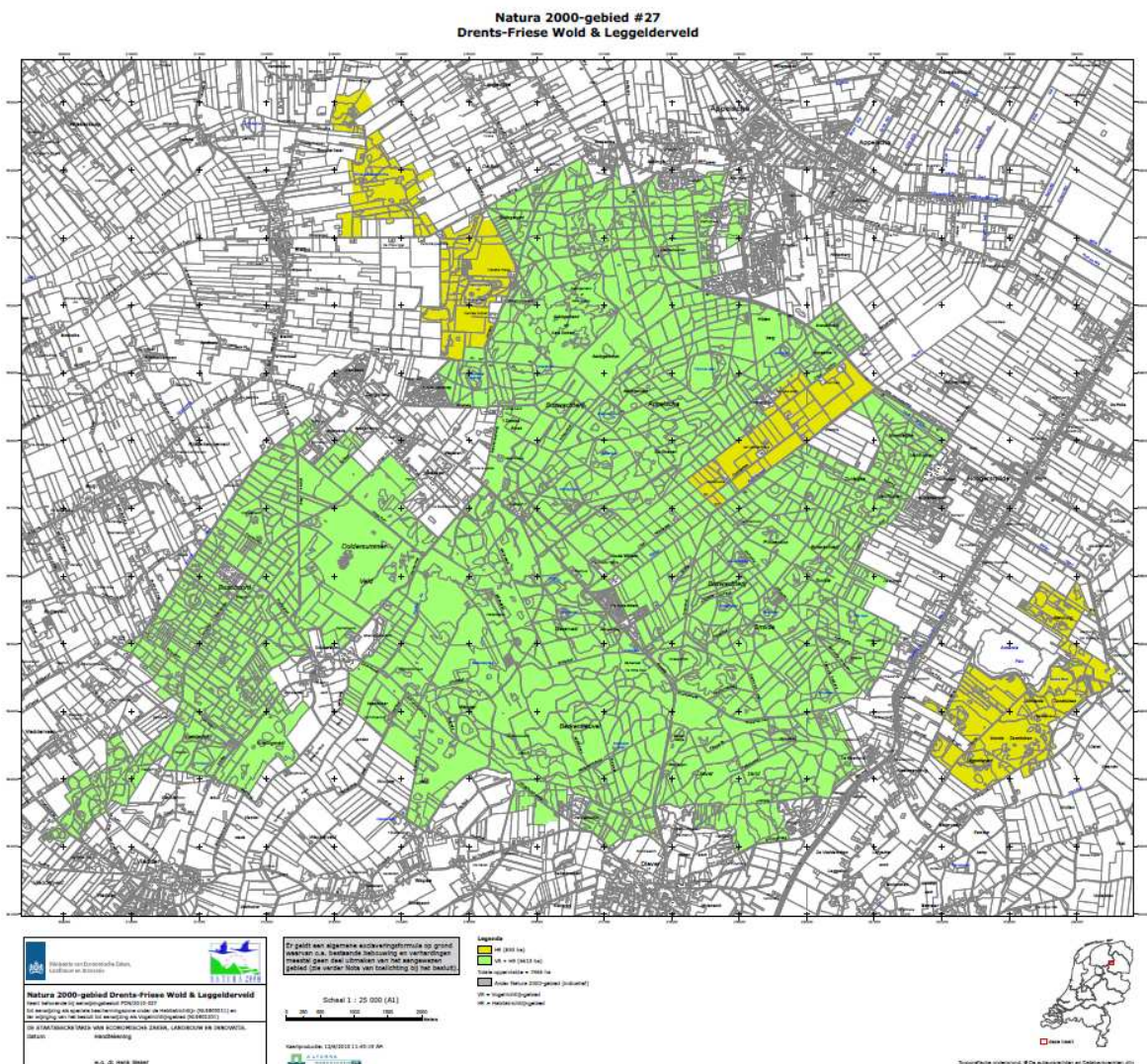
- een meer evenwichtig systeem (waterkwaliteit, waterkwantiteit en hydromorfologie) wordt nagestreefd: waterplantengemeenschap (voor kwanswierwateren H3140 en meren met krabben-scheer en fonteinkruiden), zwarte stern, platte schijfhoren en vissen zoals o.a. bittervoorn, grote modderkruiper, kleine modderkruiper en insecten, zoals gevlekte witsnuitlibel en gestreepte waterroofkever.
- alle successiestadia laagveenverlanding in ruimte en tijd vertegenwoordigd zijn: overgangs- en trilvenen (trilvenen en veenmosrietlanden) en met onder meer grote vuurvliinder, groenknolorchis en vochtige heiden (laagveengebied), blauwgraslanden, galigaanmoerassen en hoogveenbossen, in samenstelling met gemeenschappen van open water.

Strikt genomen ontbreekt een toetsingsnorm in het toetsingskader van stikstofbelasting ten aanzien van de groeiplaats of het leefgebied van soorten. De toetsing van effecten op deze soorten kan echter parallel lopen aan de toetsing van de stikstofgevoelige habitattypen.

3.8 Drents-Friese Wold & Leggelderveld

3.8.1 Begrenzing

In Figuur 3.8 is de begrenzing van het Vogel- en Habitatrichtlijngebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld weergegeven. Het gebied ligt buiten de gemeentegrenzen van Opsterland.

Figuur 3.8: Begrenzing Vogelrichtlijngebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld

3.8.2 Globale beschrijving

Het Drents-Friese Wold vormt een zeer afwisselend landschap. Het gebied kent veel naaldbossen, maar daarnaast zijn stuifzanden, heidevelden, jeneverbesstruweel, schrale graslanden, zwak gebufferde vennen, loofbossen en beken aanwezig. Het stuifzand komt vooral voor op het Aekingerzand. In Berkenheuvel komen uitgestrekte kraaiheidebegroeiingen voor. Het Doldersummerveld en het Wapserzand zijn twee grote heideterreinen met vochtige en natte heide met vennetjes. Natte slenken en droge zandruggen wisselen elkaar af. In het gebied van de Vledder Aa is herstel van oorspronkelijke beekdalnatuur tot stand gebracht. Ook bij de Schoapedobbe heeft natuurherstel plaatsgevonden. Het is een heuvelachtig heidegebied met zandverstuivingen en vennen ("dobben"). Het Leggelderveld bestaat uit natte heiden, pioniervegetaties met snavelbiezen en heischraal grasland.

3.8.3 Instandhoudingsdoelen

Het gebied is definitief als Vogel- en Habitatrichtlijn aangewezen. De instandhoudingsdoelen voor habitattypen en -soorten en broedvogels geven de doelen die voor het gebied gelden weer. Deze zijn in tabel 3.7 opgenomen.

Tabel 3.7: Instandhoudingsdoelen Drents-Friese Wold & Leggelderveld.

Habitattypen	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit	Doelstelling populatie	Draagkracht
Stuifzandheiden met struikheide	>	>		
Binnenlandse kraaiheidebegroeiingen	=	>		
Zandverstuivingen	>	>		
Zeer zwakgebufferde vennen	=	>		
Zwakgebufferde vennen	=	>		
Zure vennen	=	>		
Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels)	>	>		
Vochtige heiden (hogere zandgronden)	>	>		
Droge heiden	=	=		
Jeneverbesstruwelen	=	>		
*Heischrale graslanden	>	>		
*Actieve hoogvenen (heideveentjes)	>	>		
Pioniervegetaties met snavelbiezen	>	>		
Oude eikenbossen	>	>		
Habitatsoorten	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit	Doelstelling populatie	Draagkracht
Kamsalamander	>	>	>	
Drijvende waterweegbree	=	=	=	
Broedvogels	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit	Doelstelling populatie	Draagkracht (paren)
Doodaars	=	=		40
Wespendief	=	=		8
Draaihals	>	>		5
Zwarte specht	=	=		30
Boomleeuwerik	=	=		110
Paapje	=	=		18
Roodborsttapuit	=	=		100
Tapuit	>	>		60
Grauwe klauwier	>	>		20

= Behoudsdoelstelling

> Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling

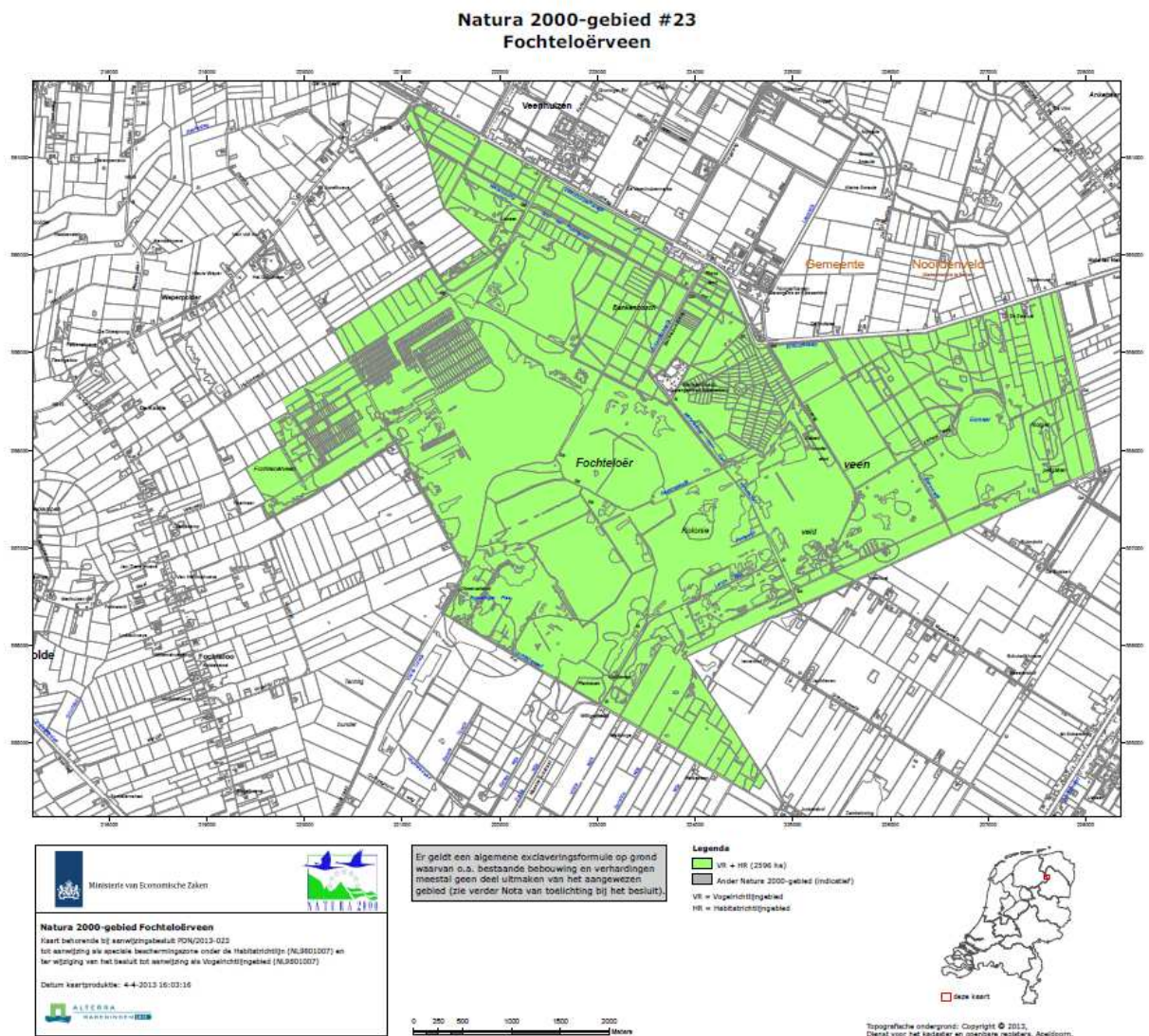
Kernopgaven voor dit gebied omvatten onder andere kwaliteitsverbetering van zure vennen en actieve hoogvenen (heideveentjes) en kwaliteitsverbetering en vergroting oppervlakte vochtige heiden, pioniervegetaties met snavelbiezen en actieve hoogvenen (heideveentjes).

Strikt genomen ontbreekt een toetsingsnorm in het toetsingskader van stikstofbelasting ten aanzien van de groeiplaats of het leefgebied van soorten. De toetsing van effecten op deze soorten kan echter parallel lopen aan de toetsing van de stikstofgevoelige habitattypen.

3.9 Fochterloërveen

3.9.1 Begrenzing

In Figuur 3.9 is de begrenzing van het Vogel- en Habitatrichtlijngebied Fochteloërveen weergegeven. Het gebied ligt buiten de gemeentegrenzen van Opsterland.

Figuur 3.9 Begrenzing Vogelrichtlijngebied Fochteloërveen

3.9.2 Globale beschrijving

Het Fochteloërveen maakte in het verleden onderdeel uit van de uitgestrekte Smildervenen die ooit grote delen van noordwest-Drenthe en aangrenzend Fryslân bedekten. Vrijwel het gehele oorspronkelijke hoogveen gebied is afgegraven. Het Fochteloërveen lag aan de rand van dit grote veen en bestaat uit een naar verhouding jong en ondiep (tot 2 meter) veenpakket. Er zijn maatregelen genomen om de groei van het hoogveen te stimuleren, zoals het plaatsen van damwanden en het aanbrengen van stuwen. Na een stilstandfase in de veengroei bevat het Fochteloërveen nu een relatief grote kern met actief hoogveen. Het gebied wordt verder gekenmerkt door zijn uitgestrektheid en boomloosheid (buiten de boswachterij aan de noordkant). Het gebied bestaat, naast het levende hoogveen in het centrale deel, uit droge en vochtige heide en vennen, enige graslanden en in het noorden enkele naaldbossen. Ondiep, open water ligt in de Vloeiweiden, Zuidwestplassen en Esmeer. Het Esmeer is een pingoruïne.

3.9.3 Instandhoudingsdoelen

Voor het Natura 2000-gebied Fochterloërveld kunnen de doelen worden aangeduid aan de hand van de instandhoudingsdoelen voor habitattypen en -soorten en broedvogels. Deze zijn in Tabel 3.8 opgenomen.

Tabel 3.8 Instandhoudingsdoelen Fochteloërveen.

Habitattypen	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit	Doelstelling populatie	Draagkracht
Zure vennen	=	=		
Vochtige heiden (hogere zandgronden)	>	=		
Droge heiden	=	=		
*Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	>	>		
Herstellende hoogvenen	>	>		
Broedvogels	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit	Doelstelling populatie	Draagkracht (paren)
Geoorde fuut	=	=		13
Porseleinhoen	=	=		20
Paapje	=	=		60
Roodborsttapuit	=	=		65
Niet-broedvogels	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit	Doelstelling populatie	Draagkracht (paren)
Kleine zwaan	=	=		90
Wilde zwaan	=	=		100
Toendrarietgans	=	=		11.100
Kolgans	=	=		2300
Wintertaling	=	=		600
Slobeend	=	=		40

= Behoudsdoelstelling

> Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling

* Prioritair doel

De kernopgave van het gebied bestaat uit herstel en kwaliteitsverbetering van de resten hoogveenlandschap. Een essentiële randvoorwaarde hiervoor is dat de hydrologie (zowel intern als extern) op orde komt. Voor de vorming van functionerende hoogvenen is kwaliteitsverbetering van hoogveenresten, herstel van randzones en vergroting van de interne en externe samenhang ten behoeve van fauna van belang. Tevens is herstel van de keten van komvenen langs de Duitse grens een belangrijke opgave. Ook kernen van actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) dienen te worden uitgebreid. Hoogveenvorming wordt op gang gebracht in herstellende hoogvenen in kansrijke situaties, met het oog op ontwikkeling van actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) (waar nodig uitbreiding oppervlakte) en huidige relictten als bronpopulaties fauna in stand gehouden.

Ten slotte is herstel van grote veengebieden met voldoende rust onder andere voor de niet-broedvogel kraanvogel een opgave. Hierbij behoort ook ontwikkeling van overgangszones van actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) incl. lagg-zones (= randzones van het veen, met o.a. hoogveenbossen), zure vennen en porseleinhoen, paapje en watersnip).

Strikt genomen ontbreekt een toetsingsnorm in het toetsingskader van stikstofbelasting ten aanzien van de groeiplaats of het leefgebied van soorten. De toetsing van effecten op deze soorten kan echter parallel lopen aan de toetsing van de stikstofgevoelige habitattypen.

4 Selectie van effecten voor nadere uitwerking

In dit hoofdstuk worden de mogelijke versturende effecten van het bestemmingsplan op de Natura 2000-gebieden in de omgeving van het plangebied geselecteerd. De mogelijke effecten worden beschreven aan de hand van de ontwikkelingen binnen het bestemmingsplan. In dit hoofdstuk wordt onderscheid gemaakt naar de voornaamste elementen uit het bestemmingsplan die een potentieel effect kunnen hebben op de Natura 2000-gebieden: agrarische bedrijven (paragraaf 4.1), wonen (paragraaf 4.2) en recreatie en overige ontwikkelingsmogelijkheden (paragraaf 4.3). Voor de bepaling welke effecten mogelijk relevant kunnen zijn is gebruik gemaakt van de “effectenindicator”, zoals opgesteld door het ministerie van EZ. De effectenindicator geeft voor elk type habitat aan voor welke typen effecten deze gevoelig is.

4.1 Agrarische bedrijven

Ontwikkeling en aanwezigheid van agrarische bedrijven kan in principe een breed scala van effecten op Natura 2000-gebieden veroorzaken. De effectindicator die hiervoor is ontwikkeld, geeft een eerste indicatie van factoren die een rol kunnen spelen (en de mate van gevoeligheid van habitattypen en beschermde soorten voor deze factoren).

Voor mogelijke effecten van de landbouw worden de volgende factoren genoemd:

- Oppervlakteverlies en versnippering door ruimtebeslag (verlies aan oppervlakte)
- Verstoring door geluid, licht en optische verstoring (door aanwezigheid of beweging) of door mechanische effecten (bijvoorbeeld betreding)
- Verontreiniging
- Verdroging
- Bewuste verandering van de soortensamenstelling (bijvoorbeeld door introductie van exoten)
- Vermesting en verzuring.

4.1.1 *Oppervlakteverlies en versnippering*

Verlies van oppervlakte van Natura 2000-gebied door ruimtebeslag is niet aan de orde omdat nieuwe agrarische bedrijven binnen het bestemmingsplan niet opgericht kunnen worden. Binnen de Natura 2000-gebieden zijn tevens geen bedrijven aanwezig of maken er volgens een algemene exclaveringsformule geen deel van uit. De Natura 2000-gebieden zijn bestemd als 'Natuur'. Binnen deze bestemming is alleen agrarisch medegebruik ten dienste van natuur toegestaan. Derhalve is er evenmin sprake van versnippering of aantasting van bodem. Natura 2000-gebieden die buiten de plangrenzen liggen ondervinden geen effect, omdat het bestemmingsplan niet van toepassing is op deze gebieden. Nieuwe agrarische activiteiten worden dan ook niet mogelijk gemaakt in die gebieden.

4.1.2 *Verstoring*

Geluid- en lichtverstoring kan voornamelijk optreden binnen een straal van enkele tientallen tot hooguit enkele honderden meters rondom agrarische bedrijven. Dat betekent dat alleen bij bedrijven in (de nabije omgeving van) het Natura 2000-gebied Van Oordt's Mersken dergelijke effecten kunnen optreden. Dit is namelijk het enige Natura 2000 gebied binnen het plangebied met verstoring gevoelige natuurwaarden. Omdat er geen bedrijven binnen de begrenzing van dit Natura 2000-gebied liggen en de bedrijven erbuiten op enige afstand en ervan gescheiden door (water)wegen liggen, kan verstoring van natuurwaarden (vogels) ook voor dit gebied worden uitgesloten. De overige natuurgebieden zijn ofwel alleen HR(Habitatrichtlijn)-gebied (en bevatten geen verstoring gevoelige natuurwaarden) of liggen op een dusdanige effectafstand van het plangebied (zie figuur 3-1) dat verstoring is uitgesloten. Habitatsoorten zoals de modderkruipers zijn niet gevoelig voor geluid- en lichtverstoring van agrarische bedrijven. Ten aanzien van het aspect geluid- en lichtverstoring kan derhalve geconcludeerd worden dat (significant) negatieve effecten op Natura 2000 op voorhand kunnen worden uitgesloten. Dit aspect hoeft niet nader uitgewerkt te worden in een Passende Beoordeling.

4.1.3 Verontreiniging

Aandachtspunten voor verontreiniging zijn de mogelijke effecten van het 'inwaaien' van bestrijdingsmiddelen (gewasbeschermingsmiddelen) en meststoffen. In het algemeen biedt het bestemmingsplan niet het kader voor regelingen die direct betrekking hebben op dit soort specifieke activiteiten en het gebruik van de percelen. Daarnaast wordt geen duidelijk ander gebruik verwacht dan nu het geval is. Uitvoering van het mestbeleid, is gekoppeld aan strenge normen en beperkingen op het gebruik van bestrijdingsmiddelen en meststoffen.

Concluderend kan worden gesteld dat de ontwikkelingsmogelijkheden van het bestemmingsplan niet leiden tot negatieve gevolgen door verontreiniging.

4.1.4 Verdroging

Verdroging van Natura 2000-waarden kan bijvoorbeeld plaatsvinden door veranderingen in de grondwaterstand of veranderingen van grondwaterstromen. De verruiming van de bouwvlakken van de agrarische bedrijven heeft naar verwachting geen invloed op de waterhuishouding van het gebied. Daarvoor geeft aard en omvang van deze wijziging geen aanleiding. Een project dat binnen het bestemmingsplan Opsterland wordt uitgevoerd en wel omvangrijk is, is het landinrichtingsplan Koningsdiep. In dit project wordt het beekdal met een klimaatbestendige en stromende beek zonder knippen in de boven-, midden- en benedenloop hersteld met aanleg van ecologische verbindingzones. Het gaat om de realisatie van 500 hectare natuurontwikkelingsgebied (EHS) en nog niet ingerichte reservaatgebieden uit de eerste fase Relatienota (<http://www.dienstlandelijkgebied.nl/projecten/fryslan>). Beekherstel is gericht op het versterken van de waterhuishouding van het gebied en is bedoeld om verdroging van natuurgebieden tegen te gaan.

De mogelijkheden die het bestemmingsplan biedt zijn geen bron van verdroging. Uitgaande van uitvoering en handhaving van het reguliere beleid, en toetsing van plannen en projecten bij uitvoering van het bestemmingsplan aan dit beleid, kunnen significante effecten als gevolg van verdroging worden uitgesloten.

4.1.5 Bewuste verandering van soorten

Omdat de beoogde ontwikkeling geen betrekking heeft op andere teelten of principieel andere landbouwgebruiksvormen dan gangbaar en bekend zijn in Nederland, is een bewuste verandering van de soorten-samenstelling van natuurgebieden uitgesloten.

4.1.6 Verzuring en vermesting via de lucht

4.1.6.1 Algemeen

De veehouderij kan door depositie van stikstof (uit ammoniak) vanuit de lucht invloed hebben op daarvoor gevoelige habitats of gevoelige leefgebieden van soorten op grotere afstand.

De ontwikkeling die mogelijk zal worden gemaakt in het voorgenomen bestemmingsplan, kan daardoor bijdragen aan de stikstofdepositie op daarvoor gevoelige habitattypen en gevoelige leefgebieden van soorten in de nabijgelegen Natura 2000-gebieden. De depositie van stikstofverbindingen op de nabijgelegen Natura 2000-gebieden, specifiek op de daarvoor gevoelige habitats en gevoelige leefgebieden van soorten zijn derhalve specifieke aandachtspunten.

Verzuring en vermesting vormen een zeer actueel thema in de toetsing van ontwikkelingen in de landbouw aan Natura 2000-gebieden. Aan de bronzijde leidt stikstofemissie uit de landbouw tot een verzurende en vermestende effecten in natuurgebieden. Aan de zijde van het natuurgebied is het vooral de aanwezigheid van voor stikstof gevoelige habitattypen en eventueel soorten die bepalen of een natuurgebied gevoelig is voor stikstofdepositie.

Nu duidelijk is dat stikstofdepositie een mogelijk effect kan hebben, wordt onderzocht in hoeverre de Natura 2000-gebieden in de omgeving en de instandhoudingsdoelen van de aanwezige habitattypen en -soorten gevoelig zijn voor stikstofdepositie. Vervolgens is de vraag of het bestemmingsplan en de ontwikkelingen die daarin mogelijk worden gemaakt kunnen leiden tot een toename van stikstofdepositie, waarvan in het kader van Natuurbeschermingswet de ecologische relevantie moet worden beoordeeld. Dit komt in hoofdstuk 5 aan bod.

4.1.6.2 Achtergrond van de problematiek

De landbouw draagt met name door de uitstoot van ammoniak in belangrijke mate bij aan de vermessing (en in mindere mate de mogelijke verzuring) van natuurgebieden. Een deel van de ammoniak die vrijkomt uit de stallen en mestopslagen, maar ook vanuit de percelen, zal via de lucht neerkomen in de natuurgebieden.

Naast stikstof kan ook fosfaat worden gezien als een stof die een belangrijke vermestende werking kan hebben. Fosfaat kan invloed hebben op de biologische kwaliteit van het oppervlaktewater, maar ook grondwaterstromen kunnen een vermestende invloed hebben. Voor de belasting met fosfaat is alleen de verspreiding via oppervlakte- en grondwater van belang; het verspreidt zich (nagenoeg) niet via de lucht.

Overmatige depositie van stikstof leidt tot verstoring van de voedingstoffenbalans in de bodem en verontreiniging van het grond- en oppervlaktewater, wat kan leiden tot de achteruitgang of zelfs het verdwijnen van karakteristieke soorten in bossen en natuurterreinen. De hoeveelheid stikstofdepositie die een habitat nog kan verdragen zonder schade te ondervinden, wordt de kritische depositiewaarde³ genoemd.

4.1.6.3 Huidige en toekomstige stikstofdepositie

De gevoeligheid van habitattypen voor stikstofdepositie is uitgedrukt in Kritische Depositiewaarden (KDW)⁴, in mol N/ha/jaar. Hoe lager de KDW van een habitatype, hoe gevoeliger het habitatype voor atmosferische stikstofdepositie.

Landelijke trend

De gemiddelde gemeten ammoniakconcentratie is sinds het begin van de metingen in 1993 met 25% afgenomen (www.mnp.nl). De laatste jaren is geen verdere daling opgetreden. De hoogste concentraties zijn te vinden in de grotere emissiegebieden, voornamelijk de gebieden met intensieve veehouderij. Dit neemt niet weg dat in veel gebieden de stikstofbelasting nog boven de kritische depositiewaarden voor een aantal (zeer) gevoelige habitattypen ligt. De genoemde kritische depositiewaarden zullen veelal niet op korte termijn bereikt kunnen worden. Ook kleinere verlagingen van de depositie kunnen echter wel een positief effect hebben en leiden tot verbetering van de staat van instandhouding van de gevoelige habitats.

De daling in stikstofdepositie is het gevolg van lagere emissies van zowel stikstofoxiden als van ammoniak. Dit betreft de volgende emissiedalingen en oorzaken:

- De emissie van stikstofoxiden in Nederland daalde sinds 1980 met meer dan 30%. Deze daling is het resultaat van maatregelen in het verkeer, zoals de invoering van de katalysator aan het eind van de jaren tachtig, in de industrie en in de energiesector;

³ Zie 'Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en Natura 2000-gebieden.' (H. van Dobben et al., Alterra, Wageningen 2012).

⁴ De gevoeligheid van habitattypen voor ammoniak wordt uitgedrukt in kritische depositiewaarden (KDW) in molN/ha/j. Hoe lager de KDW, hoe gevoeliger het habitatype gemiddeld genomen is voor atmosferische depositie van stikstof. De kritische depositiewaarde wordt in het genoemde rapport gedefinieerd als 'de grens waarboven het risico niet kan worden uitgesloten dat de kwaliteit van het habitat significant kan worden aangetast als gevolg van de verzurende en/of vermestende invloed van de atmosferische stikstofdepositie'.

- De emissie van ammoniak door agrarische bronnen in Nederland is in dezelfde periode met 40% gedaald. Vooral in de periode tot 2002 hebben emissiebeperkende maatregelen voor een daling gezorgd. Tot deze maatregelen behoren verbeterde voersamenstelling, het gebruik van emissie-arme stallen, het afdekken van mestsilo's en het direct onderwerken van mest bij de aanwending;
- In 2005 en 2006 is een lichte stijging van met name de ammoniakdepositie opgetreden. Deze is geheel toe te schrijven aan de meteorologische omstandigheden in die jaren.

De Nederlandse agrarische sector levert, vergeleken met andere economische sectoren, met 46% van de totale depositie de grootste bijdrage aan de totale stikstofdepositie op Nederland. Deze depositie bestaat vrijwel alleen uit ammoniak. De totale bijdrage van alle Nederlandse bronnen aan de totale stikstofdepositie is 64%. Dit betekent dat de agrarische sector voor 72% van de totale Nederlandse bijdrage aan de stikstofdepositie verantwoordelijk is. De ammoniakemissies leveren met 70% de grootste bijdrage aan de totale stikstofdepositie. De buitenlandse bijdrage aan de stikstofdepositie is ongeveer een derde van de totale stikstofdepositie (bron: website Planbureau voor de leefomgeving (PBL) en informatie voormalig milieu- en natuurplanbureau, MNP).

Landbouwontwikkeling in Opsterland

De gemeente Opsterland heeft te maken met een veehouderij die sterk gedomineerd wordt door het melkvee. Akkerbouw komt nauwelijks voor en er is dan ook geen mogelijkheid voor omschakeling van akkerbouw naar veeteelt. Intensieve veeteelt is een beperkte deelsector in de veehouderij.

Het nieuwe bestemmingsplan biedt in totaal minder bouwruimte voor de agrarische sector dan het vigerende plan, met name door het verwijderen van de mogelijkheid van omschakeling van grondgebonden veehouderij naar intensieve veehouderij (zie paragraaf 2.2 in het MER). Het doel van de verruiming van de bouw mogelijkheden in de agrarische bestemming is het bieden van ruimte aan bedrijven ten behoeve van schaalvergroting, waarbij andere agrarische bedrijven de activiteiten stoppen. De grondgebondenheid van de sector leidt tot een beperkte mogelijkheid om uit te breiden, omdat niet alleen het bouwvlak maar ook de agrarische gronden daar omheen van belang zijn. Daarbij is uitgangspunt dat het aantal dieren in de gemeente Opsterland niet toeneemt.

De trend van de landbouwontwikkeling wijst - conform de ontwikkeling van het juridisch-planologisch kader - op een afname van de intensieve veehouderij en een stabiele melkveehouderij.

Hoewel de depositie op de lange duur daalt als gevolg van generieke maatregelen, zullen de kritische depositiewaarden niet overal op korte termijn kunnen worden bereikt. Ook kleinere verlagingen van de depositie kunnen echter wel een positief effect hebben voor de staat van instandhouding van de gevoelige habitats. Per geval zal in de nabije toekomst (naar verwachting na januari 2014 wanneer de PAS wetgeving van kracht wordt) op grond van de uitkomsten van de PAS bekeken worden welke uitbreiding binnen de agrarische sector alsnog tot de mogelijkheden kan behoren.

4.1.6.4

Natura 2000 gebieden: gevoeligheid voor stikstofdepositie

De Kritische depositiewaarde (KDW) van de habitattypen in de te onderzoeken Natura 2000-gebieden zijn opgenomen in de tabel 4.1. De natuurgebieden Deelen en Sneekermeeergebied zijn uitsluitend VR-gebied waarvoor geen habitattypen zijn gekwalificeerd. Op deze gebieden zijn dan ook geen KDW van toepassing.

Tabel 4.1: Kritische depositiewaarden voor de habitattypen van de Natura 2000-gebieden (Van Dobben et al, 2012, Alterra, Wageningen).

Habitattypen	KDW (mol/ha/j)	Gevoeligheidsklasse
<i>Van Oordt's Mersken</i>		
Vochtige heiden (hogere zandgronden)	1.214	zeer gevoelig
*Heischrale graslanden	857	zeer gevoelig
Blauwgraslanden	1.071	zeer gevoelig
<i>Winjeterper Schar</i>		
Vochtige heiden (hogere zandgronden)	1.214	zeer gevoelig
Droge heiden	1.071	zeer gevoelig
*Heischrale graslanden	857	zeer gevoelig
Blauwgraslanden	1.071	zeer gevoelig
Pioniervegetaties met snavelbiezen	1.429	gevoelig
<i>Bakkeveense Duinen</i>		
Stuifzandheiden met struikhei	1.071	zeer gevoelig
Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	1.071	zeer gevoelig
Zandverstuivingen	714	zeer gevoelig
Zure vennen	714	zeer gevoelig
Vochtige heiden (hogere zandgronden)	1.214	zeer gevoelig
<i>Alde Feanen</i>		
Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	>2.400	minder/niet gevoelig
Vochtige heiden (laagveengebied)	786	zeer gevoelig
Blauwgraslanden	1.071	zeer gevoelig
Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden)	714	zeer gevoelig
*Galigaanmoerassen	1.571	gevoelig
*Hoogveenbossen	1.786	gevoelig
<i>Drents-Friese Wold & Leggelderveld</i>		
Stuifzandheiden met struikhei	1.071	zeer gevoelig
Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	1.071	zeer gevoelig
Zandverstuivingen	714	zeer gevoelig
Zeer zwakgebufferde vennen	429	zeer gevoelig
Zwakgebufferde vennen	571	zeer gevoelig
Zure vennen	714	zeer gevoelig
Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels)	>2.400	minder / niet gevoelig
Vochtige heiden (hogere zandgronden)	1.214	zeer gevoelig
Droge heiden	1.071	zeer gevoelig
Jeneverbesstruwelen	1.071	zeer gevoelig
*Heischrale graslanden	857	zeer gevoelig
*Actieve hoogvenen (heideveentjes)	786	zeer gevoelig
Pioniervegetaties met snavelbiezen	1.429	gevoelig
Oude eikenbossen	1.071	zeer gevoelig
<i>Fochterloërveen</i>		
Zure vennen	714	zeer gevoelig
Vochtige heiden (hogere zandgronden)	1.214	zeer gevoelig
Droge heiden	1.071	zeer gevoelig
*Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	500	zeer gevoelig
Herstellende hoogvenen	500	zeer gevoelig

In de tabel valt op dat alle habitattypen, behalve Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden en Beken en rivieren met waterplanten, tot de categorie van voor stikstof zeer gevoelige tot gevoelige habitattypen kunnen worden gerekend. De meeste stikstofgevoelige habitattypen liggen ook binnen 10 km van het plangebied.

Bij effecten van stikstofdepositie dient niet alleen naar natuurlijke habitats te worden gekeken, maar ook naar de leefgebieden en voedselbronnen van Habitatrichtlijnsoorten en Vogelrichtlijnsoorten. In de Natura 2000-gebieden gaat het om de volgende habitatsoorten (Tabel 4.2) en broedvogels (Tabel 4.3):

Tabel 4.2: stikstofgevoeligheid habitatsoorten

Habitatsoorten	Voortplantingsplaats	Voerageerhabitat
<i>Van Oordt's Mersken</i>		
Grote modderkruiper	niet gevoelig	niet gevoelig
Kleine modderkruiper	niet gevoelig	niet gevoelig
<i>Sneekerveergebied</i>		
*Noordse Woelmuis	niet gevoelig	niet gevoelig
Meervleermuis (complementair)	niet gevoelig	niet gevoelig
<i>Deelen</i>		
Gestreepte waterroofkever (complementair)	gevoelig	gevoelig
Meervleermuis (complementair)	niet gevoelig	niet gevoelig
<i>Alde Feanen</i>		
Bittervoorn	niet gevoelig	niet gevoelig
Grote modderkruiper	niet gevoelig	niet gevoelig
Kleine modderkruiper	niet gevoelig	niet gevoelig
Rivierdonderpad	niet gevoelig	niet gevoelig
Meervleermuis	niet gevoelig	niet gevoelig
*Noordse woelmuis	niet gevoelig	niet gevoelig
<i>Drents-Friese Wold & Leggelderveld</i>		
Kamsalamander	gevoelig	gevoelig
Drijvende waterweegbree	gevoelig	n.v.t.

Tabel 4.3 stikstofgevoeligheid broedvogels

Broedvogels	Broedhabitat	Voerageerhabitat
<i>Van Oordt's Mersken</i>		
Kemphaan	niet gevoelig	niet gevoelig
Paapje	gevoelig	gevoelig
<i>Deelen</i>		
Roerdomp	niet gevoelig	niet gevoelig
Purperreiger	niet gevoelig	niet gevoelig
Bruine kiekendief	niet gevoelig	niet gevoelig
Zwarte stern	niet gevoelig	niet gevoelig
Rietzanger	niet gevoelig	niet gevoelig
<i>Sneekerveergebied</i>		
Porseleinhoen	enigszins gevoelig	niet gevoelig
Kwartelkoning	niet gevoelig	niet gevoelig
Kemphaan	niet gevoelig	niet gevoelig
Rietzanger	niet gevoelig	niet gevoelig
<i>Alde Feanen</i>		
Aalscholver	niet gevoelig	niet gevoelig
Roerdomp	niet gevoelig	niet gevoelig
Purperreiger	niet gevoelig	niet gevoelig
Bruine kiekendief	niet gevoelig	niet gevoelig
Porseleinhoen	enigszins gevoelig	niet gevoelig
Kemphaan	niet gevoelig	niet gevoelig
Zwarte stern	niet gevoelig	niet gevoelig
Snor	niet gevoelig	niet gevoelig
Rietzanger	niet gevoelig	niet gevoelig
<i>Drents-Friese Wold & Leggelderveld</i>		
Doodaars	enigszins gevoelig	niet gevoelig
Wespendief	niet gevoelig	enigszins gevoelig
Draaihal	enigszins gevoelig	gevoelig
Zwarte specht	niet gevoelig	enigszins gevoelig
Boomleeuwrik	gevoelig	gevoelig
Paapje	gevoelig	gevoelig
Roodborsttapuit	enigszins gevoelig	niet gevoelig
Tapuit	gevoelig	gevoelig
Gauwe klauwier	gevoelig	gevoelig

Broedvogels	Broedhabitat	Voerageerhabitat
<i>Fochteloërveen</i>		
Geoorde fuut	gevoelig	niet gevoelig
Porseleinhoen	enigszins gevoelig	niet gevoelig
Paapje	gevoelig	gevoelig
Roodborsttapuit	enigszins gevoelig	niet gevoelig

4.2 Ontwikkelingsmogelijkheden wonen

Nieuwbouw van woningen is niet toegestaan in het bestemmingsplangebied. Wel kan een agrarische bestemming worden omgezet in een woonbestemming. Daarnaast maakt de bestemming van woonboerderij het mogelijk om b&w & brochje, in pandige recreatieappartementen en kleinschalige campings of bedrijvigheid uit te baten. Dit kan geluid- en lichtverstoring op de omgeving met zich meebrengen. Gezien de aard en omvang van dergelijke activiteiten, worden negatieve effecten als gevolg ervan op natuurwaarden van omringende Natura 2000-gebieden uitgesloten. Bovendien houdt marktwerking het schaalniveau van dergelijke ontwikkelingen beperkt.

4.3 Recreatie en overige ontwikkelingsmogelijkheden

Voor nieuw op te richten recreatieve voorzieningen wordt het beleidskader gehanteerd dat is neergelegd in de notitie Kansen Benutten. De gemeente biedt kansen voor uitbreiding en vestiging van verblijfsrecreatieve functies en stimuleert routegebonden recreatie en dagrecreatie. Dit komt terug in het bieden van ruimte voor de volgende nevenactiviteiten bij agrarische bedrijven: paardenhouderij, niet-agrarische bedrijvigheid, b&w & brochje, in pandige recreatieappartementen, verkoop van streekproducten, lichte horeca-activiteiten, kleinschalig kamperen en maatschappelijke/recreatieve activiteiten.

Mogelijke effecten die als gevolg daarvan kunnen optreden zijn geluid- en lichtverstoring en een geringe verkeersaantrekkende werking. Geluid- en lichtverstoring kan voornamelijk optreden binnen een straal van enkele tientallen tot hooguit enkele honderden meters rondom de betreffende locaties. Alleen in het Natura 2000-gebied Van Oordt's Mersken komen verstoringsgevoelige natuurwaarden voor.

Eerder (paragraaf 4.1.2) is al beschreven dat effecten niet zullen optreden op basis van het ontbreken van agrarische bedrijven in of op korte afstand van het gebied. Bovendien wordt nieuwvestiging van campings en kampeerboerderijen binnen het bestemmingsplan niet mogelijk gemaakt. Negatieve effecten op Natura 2000-gebieden kunnen daarom worden uitgesloten. Een sterke toename is bovendien niet te verwachten gezien de ontwikkeling van dergelijke activiteiten in de afgelopen jaren. Bovendien wordt voor het overgrote deel van deze functies een omgevingsvergunning verplicht gesteld. Ook voor de uitbreidingsmogelijkheden tot 200 kampeerplaatsen voor de reguliere kampeerterreinen die op voldoende afstand van Van Oordt's Mersken liggen, worden significant negatieve effecten uitgesloten.

De stikstofdepositie als gevolg van verkeersaantrekkende werking en de vestiging van paardenhouderijen is verwaarloosbaar klein, omdat de omvang van de paardenhouderij in de gemeente beperkt is en de agrarische activiteiten geen noemenswaardige toename van verkeer genereren. Significant negatieve effecten worden derhalve uitgesloten.

Naast deze meer recreatieve functies is binnen het bestemmingsplan ook de ontwikkeling mogelijk van overige bedrijfsmatige activiteiten op de bestaande bouwlocaties (zoals niet-agrarische bedrijven), de ontwikkeling van infrastructuur (fietspaden, ruiterspaden, e.d.) en natuurontwikkeling binnen de daarvoor benoemde bestemmingen. Het gaat hier om beperkte ontwikkelingsmogelijkheden die enkel betrekking hebben op het bestaande bouwvlak en/of binnen de vastgestelde bestemming. Daarnaast zijn de locaties buiten de Natura 2000-gebieden gelegen. Hiervan worden geen negatieve effecten op instandhoudingsdoelen verwacht.

4.4 Conclusie relevante effecten

In het voorgaande is voor de ontwikkelingsmogelijkheden die het voorgenomen bestemmingsplan biedt, nagegaan of er effecten kunnen zijn op de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden in de omgeving. Daarbij is uitgegaan van gebieden tot een afstand van 10 km van de gemeentegrens van het plangebied van het Bestemmingsplan. Daarmee is gekozen voor een ruime benadering, bedoeld om te vermijden dat eventuele effecten 'over het hoofd worden gezien'.

Op grond van de toetsing in voorgaande paragrafen kan worden geconcludeerd dat niet op voorhand kan worden uitgesloten, dat er negatieve gevolgen kunnen zijn van de mogelijke bijdrage van de agrarische bedrijven aan de stikstofdepositie in daarvoor gevoelige habitats en leefgebieden van habitat- en vogel-richtlijnsoorten in de onderzochte Natura 2000-gebieden. Effecten van andere factoren op de Natura 2000-gebieden zijn niet aan de orde.

5 Nadere beschouwing stikstofdepositie

Uit hoofdstuk 4 is gebleken dat verzuring en vermessing als gevolg van stikstofdepositie door agrarische activiteiten het belangrijkste potentiële negatieve effect vormt op de onderzochte Natura 2000-gebieden.

Om de invloed van stikstofbijdragen vanuit het bestemmingsplan Buitengebied Opsterland op de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden inzichtelijk te maken, worden de achtergrondwaarden van stikstof gekoppeld aan de stikstofgevoeligheid van de habitattypen. Overschrijding van de KDW van een habitatype levert een overspannen stikstofsituatie op. Iedere mol extra stikstofdepositie vergroot de kans op significant negatieve effecten en belemmert de verbeterdoelstelling van het betreffende habitatype (en in het verlengde daarvan ook stikstofgevoelige soorten waarvan het leefgebied negatief wordt beïnvloed).

5.1 Achtergronddepositie

Op basis van de Grootschalige Concentratiekaart Nederland (webversie, 2012) blijkt de huidige belasting van het de Natura 2000-gebieden in een range liggen van ca. 1.200 tot 1.800 mol N/ha/jaar, met een uitschieter van 2.200 mol N/ha/jaar:

- Van Oordt's Mersken: 1.300-1.780 mol N/ha/jaar
- Winjeterper Schar: 1.480-1.700 mol N/ha/jaar
- Bakkeveense Duinen: 1.670-2.160 mol N/ha/jaar
- Alde Feanen: 1.260-1.570 mol N/ha/jaar
- Drents-Friese Wold&Leggelderveld: 1.560-1.710 mol N/ha/jaar
- Fochteloërveen: 1.230-1.590 mol N/ha/jaar

De achtergronddepositie wordt doorgaans beschouwd als een goede referentie voor de beoordeling of voor betreffende habitattypen sprake is van een 'overspannen situatie'. Hiervan is sprake indien de achtergronddepositie beduidend hoger is dan de KDW van de betreffende habitattypen. In dat geval kan elke toename worden beschouwd als een potentiële kans op significant negatieve effecten.

Dit levert het volgende resultaat op:

Tabel 5-1: overschrijding van de KDW van de habitattypen per Natura 2000-gebied

Habitattypen	KDW (mol/ha/j)	Gevoeligheidsklasse	Overschrijding KDW j/n
<i>Van Oordt's Mersken</i>			
<i>Achtergrondwaarden (2012)</i>			1.300-1.780
Vochtige heiden (hogere zandgronden)	1.214	zeer gevoelig	ja
*Heischrale graslanden	857	zeer gevoelig	ja
Blauwgraslanden	1.071	zeer gevoelig	ja
<i>Winjeterper Schar</i>			
<i>Achtergrondwaarden (2012)</i>			1.480-1.700
Vochtige heiden (hogere zandgronden)	1.214	zeer gevoelig	ja
Droge heiden	1.071	zeer gevoelig	ja
*Heischrale graslanden	857	zeer gevoelig	ja
Blauwgraslanden	1.071	zeer gevoelig	ja
Pioniervegetaties met snavelbiezen	1.429	gevoelig	ja
<i>Bakkeveense Duinen</i>			
<i>Achtergrondwaarden (2012)</i>			1.670-2.160
Stuifzandheiden met struikhei	1.071	zeer gevoelig	ja
Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	1.071	zeer gevoelig	ja
Zandverstuivingen	714	zeer gevoelig	ja
Zure vennen	714	zeer gevoelig	ja
Vochtige heiden (hogere zandgronden)	1.214	zeer gevoelig	ja
<i>Alde Feanen</i>			
<i>Achtergrondwaarden (2012)</i>			1.260-1.570
Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	>2.400	minder/niet gevoelig	nee
Vochtige heiden (laagveengebied)	786	zeer gevoelig	ja
Blauwgraslanden	1.071	zeer gevoelig	ja
Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden)	714	zeer gevoelig	ja

*Galigaanmoerassen	1.571	gevoelig	nee
*Hoogveenbossen	1.786	gevoelig	nee
<i>Drents-Friese Wold & Leggelderveld</i>			
<i>Achtergrondwaarden (2012)</i>			1.560-1.710
Stuifzandheiden met struikhei	1.071	zeer gevoelig	ja
Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	1.071	zeer gevoelig	ja
Zandverstuivingen	714	zeer gevoelig	ja
Zeer zwakgebufferde vennen	429	zeer gevoelig	ja
Zwakgebufferde vennen	571	zeer gevoelig	ja
Zure vennen	714	zeer gevoelig	ja
Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels)	>2.400	minder / niet gevoelig	nee
Vochtige heiden (hogere zandgronden)	1.214	zeer gevoelig	ja
Droge heiden	1.071	zeer gevoelig	ja
Jeneverbesstruwelen	1.071	zeer gevoelig	ja
*Heischrale graslanden	857	zeer gevoelig	ja
*Actieve hoogvenen (heideveentjes)	786	zeer gevoelig	ja
Pioniervegetaties met snavelbiezen	1.429	gevoelig	ja
Oude eikenbossen	1.071	zeer gevoelig	ja
<i>Fochterloërveen</i>			
<i>Achtergrondwaarden (2012)</i>			1.230-1.590
Zure vennen	714	zeer gevoelig	ja
Vochtige heiden (hogere zandgronden)	1.214	zeer gevoelig	ja
Droge heiden	1.071	zeer gevoelig	ja
*Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	500	zeer gevoelig	ja
Herstellende hoogvenen	500	zeer gevoelig	ja

Uit de vergelijking van de achtergronddepositiekaarten (2012) blijkt dat op enkele uitzonderingen na alle achtergrondwaarden boven de Kritische Depositiewaarde van de habitattypen liggen. De grote lijn is wel dat de waarden met de tijd in het grootste deel van het Natura 2000-gebied geleidelijk dalen. Nochtans kan worden gesteld dat voor betreffende habitattypen en leefgebieden van de voor stikstof gevoelige Habitatrichtlijn- en Vogelrichtlijnsoorten momenteel sprake is van een overspannen situatie voor wat betreft stikstofdepositie.

Verruiming van de ontwikkelingsmogelijkheden van de landbouw binnen het bestemmingsplan zouden tot een toename van de emissie van stikstofverbindingen kunnen leiden. Gelet op de afstand van deze ontwikkelingsmogelijkheden tot de gevoelige habitats en de gevoelige leefgebieden van soorten (zie Figuur 3.1) levert dit voor de meeste habitattypen een verhoogde kans op significant negatieve effecten op in de binnen het plangebied en erbuiten gelegen Natura 2000-gebieden in tabel 5-1. Bovendien laat het behalen van verbeterdoelen voor habitattypen langer op zich wachten, ondanks de autonome daling van de achtergronddepositie van stikstof. Dit geldt met uitzondering van Bakkeveense Duinen voor alle HR-gebieden. Bakkeveense Duinen kent namelijk uitsluitend een behoudoelstelling voor haar habitattypen en zal bij een daling van de achtergronddepositie eerder de doelstelling realiseren dan de andere gebieden.

Er kan derhalve niet worden uitgesloten dat de natuurlijke kenmerken van de habitattypen en leefgebieden van soorten worden aangetast en het bereiken van een goede staat van instandhouding wordt belemmerd door een eventuele planbijdrage. De natuurlijke kenmerken van de niet (stikstof)gevoelige habitats (o.a. 'Beken en rivieren met waterplanten') zullen niet worden aangetast en het bereiken van een goede staat van instandhouding ervan wordt niet belemmerd door een geringe toename van stikstofdepositie.

5.2 Ecologische gevolgen

Gezien de hoogte van de achtergronddepositie en de KDW's ('overspannen situatie') zal een planbijdrage vanuit de agrarische bedrijven leiden tot een verdere aantasting van de kwaliteit van het actueel aanwezige habitattypen en doorvertalend ook voor de gevoelige leefgebieden. Omdat voor de meeste habitattypen een ontwikkeldoelstelling geldt, leidt in principe elke toename tot een mogelijke aantasting van de natuurlijke kenmerken van de habitattypen. In de niet-overspannen situatie bij het habitatype met een 'hogere' KDW ('Beken en rivieren met waterplanten' en 'Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden') en in delen van het Natura 2000-gebied met de laagste achtergrondwaarde zal een geringe planbijdrage niet leiden tot een overschrijding van de KDW en blijft de totale depositie (achtergrondwaarde + planbijdrage) onder de KDW zodat een verslechtering van het habitatype niet optreedt.

Ter plaatse van de habitattypen en de leefgebieden is sprake van een dalende trend in de achtergronddepositie door het nemen van generieke maatregelen. Maar dit is onvoldoende om binnen de planperiode van 10 jaar voor alle habitattypen een positieve balans te bereiken.

Habitatsoorten zelf zijn veelal niet gevoelig voor stikstofdepositie, maar bij een stikstofdepositie die hoger is dan de KDW staan de leefgebieden van deze soorten wel onder druk. De Gestreepte waterroofoever bijvoorbeeld komt vooral voor in het binnenland in onvervuild, voedselarm tot matig voedselrijk water van meer dan 50 cm diepte met een goede waterkwaliteit. Het kunnen zowel smalle (2,5 meter) als brede (25 meter) sloten of petgaten zijn. Het water is helder en bevat weinig fytoplankton (microscopische algen). De vegetatie is meestal spaarzaam aanwezig en bestaat in veel gevallen uit soorten als blaasjeskruid, waterviolier, gele plomp en kikkerbeet. De soort ontbreekt in vermest water met een dichte kroosbedekking. In de Natura 2000-gebieden vindt de soort zijn leefhabitat in petgaten. De kwaliteit van deze habitattypen zou als gevolg van activiteiten achteruit kunnen gaan waardoor ze geen geschikt leefgebied meer vormen voor deze soorten. Ook andere soorten kunnen negatieve effecten ondervinden van de overspannen stikstofsituatie. Het voortbestaan van de Kamsalamander is vooral afhankelijk van de kwaliteit van de voortplantingspoelen. Door de eutrofiëring als gevolg van een toename in stikstofdepositie verandert deze kwaliteit. De groeiplaatsen van de Drijvende waterweegbree kunnen ook (negatief) beïnvloed worden door de overspannen stikstofsituatie. Naast de habitatrichtlijnsoorten zullen de leefgebieden van de aanwezige vogelsoorten in het Natura 2000-gebied ook onder druk komen te staan door een teveel aan stikstof.

Zeker voor de habitattypen met een planbijdrage en een verbeterdoel is er sprake van een belemmering van ontwikkeldoelstelling. Vanuit de herstelstrategieën voor stikstofgevoelige habitats (uitgewerkt in het kader van het PAS) zijn verschillende effectgerichte maatregelen benoemd om effecten door stikstofdepositie tegen te gaan (bron: http://pas.natura2000.nl/pages/herstelstrategieen-deel_ii.aspx). Deze zullen de gevolgen van het generieke probleem van de stikstofdepositie aanpakken, maar zijn niet specifiek gekoppeld aan dit bestemmingsplan.

5.3 Ontwikkelingsmogelijkheden bestemmingsplan Buitengebied Opsterland

Het bestemmingsplan Buitengebied Opsterland biedt, ten opzichte van de huidige situatie in theorie een uitbreidingsmogelijkheid voor agrarische bedrijven, waarbij stallen bijgebouwd kunnen worden. In theorie kunnen hierin meer dieren gehouden worden. In paragraaf 2.2 in het MER is echter onderbouwd dat een toename van het aantal dieren niet alleen gezien de trend van de landbouwontwikkeling in Opsterland, maar ook gezien de opbouw van de agrarische bedrijfsvoering met een huiskavel voor beweiding, mestafzet en aanvoer van ruwvoerders in de praktijk niet mogelijk is. De juridische mogelijkheden voor uitbreiding zijn er dan ook op gericht een schaalvergroting mogelijk te maken, waarbij het ene bedrijf wordt verwijderd en een ander bedrijf kan groeien. Van een groei van het aantal dieren zal geen sprake zijn. Dit past ook in de ontwikkelingstrend van de landbouw. Het wordt bovendien aangetoond, doordat het aantal agrarische bedrijven ten opzichte van het bestemmingsplan Landelijk gebied Opsterland sterk is gedaald en de totale bouwmogelijkheden van het nieuwe plan kleiner zijn dan die van het oude plan.

Dit betekent dat effecten als gevolg van stikstofdepositie op basis van het onderzochte alternatief niet kunnen leiden tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000-gebieden, omdat geen toename van de stikstofemissie optreedt.

5.4 Programmatische aanpak stikstof

Op diverse bestuurlijke niveaus wordt gewerkt aan de Programmatische aanpak stikstof (PAS), die gericht is op het opheffen van de impasse, waarin stikstofdepositie leidt tot een verslechtering van de situatie voor habitattypen en -soorten en ontwikkelingen vragen om ruimte ten aanzien van stikstofdepositie. In dat kader wordt gewerkt aan de PAS. Deze wordt verankerd in de Natuurbeschermingswet en voorzien van verschillende bestuurlijke afspraken met betrekking tot de invulling van de ontwikkelingsruimte.

De PAS gaat uit van ontwikkelingsruimte en ontwikkelingsbehoefte. Daarbij fungeert de PAS min of meer als een depositiebank, waarin de ontwikkelingsruimte uitgegeven kan worden om in de ontwikkelingsbehoefte te kunnen voorzien. De protocollen voor de uitgifte van de ontwikkelingsruimte zijn in ontwikkeling en worden in bestuurlijke afspraken (tussen rijk en provincie) nader vastgelegd.

Ten behoeve van de PAS is een PAS-analyse uitgevoerd, waarin de combinatie van generieke maatregelen op het gebied van stikstofemissie met specifieke herstelmaatregelen in de Natura 2000-gebieden is beoordeeld. Op basis van deze maatregelen ontstaat een betere situatie voor de stikstofgevoelige habitats. In het PAS is rekening gehouden met economische groei. Een deel van de ontwikkelingsruimte mag ingezet worden om de economische groei te dienen. Protocollen hiervoor worden nog in bestuurlijke afspraken vastgelegd.

Voor de drie Natura 2000-gebieden binnen de gemeente Opsterland zijn inmiddels PAS-analyses opgesteld, die onderdeel uitmaken van de concept beheerplannen voor de gebieden. De vaststelling van de beheerplannen wordt verwacht in 2014.

5.4.1 Toekomstige ontwikkelruimte

Uit de PAS analyse (presentatie Provincie Fryslân, 2013) komt naar voren dat de volgende maatregelen in de drie Natura 2000-gebieden in aanmerking komen om de negatieve effecten van stikstofdepositie terug te dringen:

- Afvoer voedingsstoffen en biomassa: vaker dan wel intensiever maaien, begrazen, plaggen, opslag verwijderen,
- Tegengaan verzuring: invloed van toestromend grondwater vergroten, bekalken,
- Functioneel herstel: onderling verbinden van vegetaties, creëren van overgangen tussen vegetaties, omstandigheden geschikt maken voor verschillende stadia en hydrologisch herstel.

Men komt tot de volgende set van PAS-maatregelen voor de onderscheiden Natura 2000-gebieden.

Tabel 5-2: overzicht PAS-maatregelen in de Natura 2000 gebieden binnen plangebied (bron: XX)

	Bakkeveense Duinen	Wijnjeterper Schar	Van Oordt's Mersken
Voortzetten beheer	x	x	x
Periodiek plaggen	x		
Bos kappen/terugzetten bosranden	x	x	
Hydrologische maatregelen	x	x	x
Hydrologisch onderzoek / formuleren aanvullende maatregelen	x	x	x
Monitoring bodemchemie	x	x	x
Monitoring waterverzuring	x		
Monitoring typische soorten	x	x	x
Bepalen fosfaatgehalten		x	x
Proef bekalking		x	
Stopzetten bemesting		x	

De genoemde maatregelen zijn een aanvulling op de bedrijfsinterne maatregelen (generieke maatregelen) die binnen de agrarische sector genomen worden om de uitstoot van stikstof terug te dringen. Op grond van deze maatregelen ontstaat er ontwikkelruimte voor economische ontwikkelingen in het gebied (rekening is gehouden met 2,5% economische groei). Per geval zal beoordeeld worden of ontwikkelingsruimte beschikbaar is voor de ontwikkelingsbehoefte. Met andere woorden: ten behoeve van de gewenste uitbreiding van een bedrijf wordt beoordeeld in hoeverre de stikstofsituatie hiervoor ruimte biedt. Beoordeling ervan zal plaatsvinden met behulp van de rekentools die in het kader van PAS beschikbaar komen.

5.4.2 Wijnjeterper Schar

Per Natura 2000-gebied wordt een beheerplan opgesteld. Voor Wijnjeterperschar is ten behoeve van het MER waarbij deze Passende beoordeling behoort, het concept van het beheerplan ter beschikking gesteld. Dit geldt niet voor de andere gebieden binnen de gemeentegrenzen.

Uit het concept beheerplan van Wijnjeterperschar blijkt uit de PAS-analyse dat de generieke maatregelen en de voorgestelde herstelmaatregelen voldoende ontwikkelingsruimte bieden om te voorzien in de ontwikkelingsbehoefte. Dit betekent dat er voldoende ruimte is door de maatregelen om zowel te voorzien in de verbetering van de instandhoudingsdoelen als om ruimte te bieden aan een economische groei (2,5% per jaar) in het gebied. Deze economische groei is nog niet toegedeeld aan activiteiten met een ontwikkelingsbehoefte. In het beheerplan (paragraaf 5.8) is echter opgenomen dat voldoende ontwikkelingsruimte beschikbaar is voor de ontwikkelingsbehoefte.

Voor de ontwikkeling van de agrarische activiteiten in Opsterland wordt ervan uitgegaan dat geen toename van het aantal dieren optreedt (zie paragraaf 5.3). De PAS-analyse toont aan dat - weliswaar met te nemen herstelmaatregelen - ruim voldoende ruimte is voor 2,5% economische groei. Gezien het uitgangspunt dat geen toename van het aantal dieren optreedt waren significante effecten reeds uitgesloten. Met de PAS-analyse blijkt ruimte te zijn om ook ontwikkelingen op te vangen die tot een (tijdelijke) toename van het aantal dieren leiden, bijvoorbeeld door het eerder vergroten van een bedrijf en het (wat) later beëindigen van een andere veehouderij. Significante negatieve effecten als gevolg daarvan kunnen op basis van de PAS-analyse ook uitgesloten worden.

Voor alle Friese Natura 2000-gebieden is door middel van de PAS-analyse vastgesteld dat in ieder geval de instandhoudingsdoelen gehaald kunnen worden (categorie 1b). Voor de gebieden Wijnjeterperschar en Van Oordt's Mersken kunnen (evt. op termijn) ook de verbeterdoelstellingen gehaald worden (voor Bakkeveense Duinen bestaan geen verbeterdoelstellingen).

5.5 Cumulatie

Analyse van het cumulatieve effect van de ontwikkelingen in bestemmingsplan Buitengebied Opsterland en de overige (autonome) ontwikkelingen is niet nodig nu geconcludeerd is dat geen significant negatieve effecten optreden op de Natura 2000-gebieden. De ontwikkelingen binnen het bestemmingsplan - als uitgangspunt geldt het stand-still principe - leiden op zich niet tot significante effecten, die tot aanvullende maatregelen nopen. De autonome ontwikkelingen veranderen aan dit feit niets. Vandaar dat in de Passende Beoordeling verder niet wordt ingegaan op cumulatieve effecten. Zeker ook gezien het feit dat er binnen de PAS een toekomstige ontwikkelruimte voor de sector ontstaat.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

Ten aanzien van de effecten op de Natura 2000-gebieden is in eerste instantie geanalyseerd of significante effecten op voorhand kunnen worden uitgesloten. Dit blijkt voor een groot deel van de effecten mogelijk te zijn, met uitzondering van de effecten van uitstoot van stikstof en voor het Natura 2000-gebied Van Oordt's Merksen daarbij de effecten van beweging, licht en geluid.

Op voorhand waren deze significant negatieve effecten niet uit te sluiten, omdat:

- Er (zeer) stikstofgevoelig habitats of leefgebieden van soorten voorkomen;
- Eventuele planbijdrage in een overspannen situatie plaatsvindt;
- Er geen natuurlijke buffering van het systeem bestaat die het ecologische effect van een planbijdrage kan voorkomen of beperken;
- In een aantal Natura 2000-gebieden er een ontwikkeldoelstelling voor kwaliteit (en soms ook oppervlakte) is opgesteld;
- In het Natura 2000-gebied Van Oordt's Merksen soorten voorkomen die gevoelig zijn voor licht, geluid en beweging en het gebied in het bestemmingsplangebied ligt.

De genoemde effecten zijn in de passende beoordeling nader in beeld gebracht voor de relevante Natura 2000-gebieden: Van Oordt's Merksen, Wijnjeterper Schar, Bakkeveense Duinen, Alde Feanen, Deelen, Sneekermeergebied, Drents-Friese Wold & Leggelderveld en het Fochterloërveen.

De stikstofbelasting op de Natura 2000 gebieden in en in de omgeving van bestemmingsplan Buitengebied Opsterland is in de huidige situatie al (veel) hoger dan de kritische depositiewaarde. Autonoom neemt de stikstofbelasting af, maar blijft boven de kritische depositiewaarde. Consequentie van de te hoge stikstofdepositie op de Natura 2000-gebieden is dat geen extra stikstofdepositie op de gebieden mogelijk is, zonder kans op significant negatieve effecten op de Natura 2000-gebieden.

Uitgangspunt voor het bestemmingsplan is een stand-still situatie ten aanzien van het aantal dieren. Het bestemmingsplan biedt ruimte voor bouwen aan agrarische bedrijven, maar deze ruimte leidt niet tot een toename van het aantal dieren, omdat de randvoorwaarden daarvoor ontbreken (zie ook paragraaf 5.3). Het betreft in Opsterland een grondgebonden veehouderij, waarbij de draagkracht van de grond (huiskavel, mestafzet en productie ruwvoerders) bepalend is voor de mogelijkheden voor de groei van de agrarische sector. Het houden van extra dieren is niet mogelijk gezien de huidige indeling van de agrarische sector. Daarmee zijn significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000-gebieden uitgesloten.

Significant negatieve effecten als gevolg van licht, geluid en beweging zijn eveneens uitgesloten, omdat deze effecten zich op (relatief) korte afstand van de bron voordoen (maximaal binnen enkele honderden meters). De afstand tussen de agrarische bedrijven en de Natura 2000-gebieden ook binnen de gemeentegrenzen is zodanig dat geen effect zal optreden. Bovendien biedt het plan niet de mogelijkheid nieuwe bedrijven te vestigen, zodat geen nieuwe licht-, geluid- en bewegingsbronnen ontstaan op korte afstand van de gebieden.

6.2 Aanbevelingen

In het buitengebied van Opsterland is een groei van het aantal dieren uitgesloten doordat de ruimte voor agrarische activiteiten niet toeneemt en uitbreiding van de intensieve veehouderij is uitgesloten. Het bestemmingsplan biedt wel bouwruimte voor agrarische bedrijven. De gewenste flexibiliteit en onduidelijkheid over de bedrijven die nog groeien in de toekomst en de bedrijven die gaan stoppen leiden tot de wens om in het plan deze ruimte op te nemen. Dit is een bekend probleem bij de vaststelling van de bestemmingsplannen: deze plannen bieden ruimte die fictief ingevuld kan worden, maar die in feite slechts be-

doeld is en gebruikt wordt om de feitelijk zeer beperkte ontwikkelingen (en veelal de afname van de agrarische sector) te kunnen faciliteren.

Als aanvullende waarborg voor het voorkomen van een toename van stikstofdepositie op de Natura 2000-gebieden kan gekozen worden voor een koppeling van bedrijven met de wens om te groeien aan bedrijven die stoppen. Hierover wordt veel gesproken in de vorm van een depositiebank. Saldering binnen het plangebied is mogelijk, mits er een directe planologische koppeling bestaat tussen de sanering en de ontwikkelingen met toename. Saldering moet binnenplannen of met een duidelijke koppeling naar het bestemmingsplan worden vastgelegd. Dit wordt momenteel in den lande op diverse manieren uitgetoetst. Jurisprudentie laat zien dat saldering op zich mogelijkheden biedt bij projecten, maar dat er aan saldering, met name op planniveau, (nog) heel veel haken en ogen zitten. De PAS, die binnen afzienbare tijd in werking zal treden werkt als een depositiebank.

Maatregelen om de uitstoot van stikstof terug te brengen zijn niet vast te leggen in het bestemmingsplan. De Omgevingswet die later in werking zal treden biedt wellicht deze mogelijkheid wel, omdat in die wet niet een goede ruimtelijke ordening (uitgangspunt voor het bestemmingsplan), maar de kwaliteit van de fysieke leefomgeving centraal staat. Technisch gezien zijn er allerlei mogelijkheden om in de bedrijfsvoering de uitstoot van depositie te verminderen.

- Toepassen van bronmaatregelen, zoals:
 - Eiwitarm voeren in de melkveehouderij;
 - Mestaanwending aanscherpen;
 - Emissiearme rundvee- en kalverstallen;
 - Luchtwassers op (intensieve) veehouderijen;
 - Beëindiging of verplaatsing van bedrijven met piekbelastingen;
- Compenseren van de emissie van de uitbreiding door verlaging van de emissie van bestaande stallen (saldering binnen één bedrijf).

In de praktijk zal de vergunningverlening in het kader van de Natuurbeschermingswet er ook voor zorgen dat bij uitbreiding of nieuwvestiging van veehouderijen geen toename van de stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden op zal treden. Daarmee worden dus ook (extra) effecten van stikstofdepositie en de kans op significante gevolgen voor de instandhoudingsdoelen voorkomen. De genoemde maatregelen zijn echter niet in het bestemmingsplan vast te leggen. Hiervoor moeten aanvullende afspraken gemaakt worden die slechts op individueel (project)niveau mogelijk zijn. Het maken van deze afspraken in de toekomst geldt echter wel als belangrijke aanbeveling, omdat zeker in het kader van de PAS en de Omgevingswet hiervoor in de toekomst meer mogelijkheden beschikbaar lijken te komen en de situatie voor de natuur ermee verbeterd kan worden.

In paragraaf 5.4 is nader ingegaan op de PAS. Dit biedt meer mogelijkheden voor het gebied. De inwerking-treding ervan ligt echter nog in de toekomst, maar zal naar verwachting begin 2014 van kracht worden.

Bronnen

A&W Ecologisch onderzoek, 2013, Wijnjeterperschar beheerplan Natura 2000 (concept)

Dobben, H.F. van, R. Bobbink, D. Bal en A. van Hinsberg, 2012. Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en leefgebieden van Natura 2000. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 2397 2397.

Gies, T.J.A., J. Kros & J.C.H Voogd, 2009. Effecten van maatregelen in de landbouw op stikstofdepositie in de Natura 2000-gebieden en beschermde natuurmonumenten. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1927.

Grontmij, 24 januari 2011. Quick scan invloed stikstofdepositie rijkswegenprojecten op Vogel- en Habitatrichtlijnsoorten en Beschermde natuurmonumenten. In opdracht van Dienst Verkeer en Scheepvaart (DVS), in afstemming met de Corporate Dienst, Expertise. Houten.

Oranjewoud, 2013, PlanMER bestemmingsplan buitengebied Opsterland.

PAS-herstelstrategieën

RIVM, Grootschalige Concentratie- en Depositiekaarten Nederland (GCN en GDN), 2011

Website Ministerie EZ (aanwijzingsbesluiten)

Modeling overleg met de coördinator PAS, provincie Fryslân, d.d. 14 augustus 2013